

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI

PEDAGOGIKA FAKULTETI

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHISINING IJODIY
ISHLASH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH

BITIRUV MALAKAVIY ISHI

Bajardi: “Boshlang'ich sinf va sport
tarbiyaviy ish” ta'lim yo'nalishi bitiruvchisi
4 kurs talabasi **Otamurodov A.**

Ilmiy rahbar: “Umumiy pedagogika”
kafedrası o'qituvchisi
H.Norpo'latova_____

TERMIZ – 2013

REJA

KIRISH.

I.BOB. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ijodiy ishlash qobiliyatini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari.

I.1.Zamonaviy pedagogikada ijod va ijodiy qobiliyat masalalari.

I.2. Ta'lim jarayonida ijodiy qobiliyatlarning rivojlanishi.

II.BOB. Pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali talabalarning ijodiy va intellektual qobiliyatini rivojlantirish.

2.1. Talabalarning ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlarni tashkil etish hamda o'tkazish usul va shakllari.

2.2. Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini tayyorlashda ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlarni o'tkazish texnologiyasi.

Umumiy xulosa va tavsiyalar.

Foydalanilgan adabiyotlar

Ilovalar

Kirish

Mavzuning dolzarbligi. Respublikamizda mustaqillik yillarining dastlabki yillaridanoq har tomonlama etuk, barkamol, mustaqil fikrlashga qodir, irodali, fidoiy va tashabbuskor kadrlarni tayyorlashga katta e'tibor qaratilgan edi. Hozirgi davrga kelib iqtisodiyotning barcha sohalaridagi kabi ta'lim tizimida ham amalga oshirilgan islohotlar o'zining ijobiy natijasini ko'rsatmoqda. Ta'lim tizimini takomillashtirish uzluksiz davom etmoqda.

“Ta'lim to'g'risida”gi Qonun va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” talablari asosida ta'lim oluvchilarni ma'naviy etuk va jahon andozalari talablariga javob bera oladigan, mustaqil bilim olish, o'rganish va ijodiy ishlash qobiliyatiga ega, kelajakda kasbiy va hayotiy muammolarni mustaqil hal qiladigan yuksak ma'naviyatli shaxs qilib tayyorlash oliy ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan hisoblanadi. Bu vazifalar albatta pedagoglar, murabbiylar, ota-onalar oldiga yuksak masuliyatni qo'yadi.

Ta'lim jarayoniga yangi o'qitish texnologiyalari va faol metodlarini qo'llash orqali bo'lajak kadrlarning ijodiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish, yangi bilimlarni mustaqil egallash qobiliyatini rivojlantirishga erishish mumkin. Chunki, bozor iqtisodiyoti sharoitida faqat mustaqil va ijodiy ishlash qobiliyatiga ega bo'lgan shaxsgina o'z muammolarini o'zi mustaqil hal qila oladi va jamiyatda o'z mavqeiga ega bo'ladi. Bunday qobiliyat esa ta'lim muassasalarida shakllantiriladi. Prezidentimiz I.A.Karimov ta'kidlaganlaridek: «Demokratik jamiyatda bolalar, umuman, har bir inson erkin fikrlaydigan etib tarbiyalanadi. Agar bolalar erkin fikrlashni o'rganmasa, berilgan ta'lim samarasi past bo'lishi muqarrar. Albatta, bilim kerak. Ammo bilim o'z yo'liga. Mustaqil fikrlash ham katta boylikdir»¹.

Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisini tayyorlashda talabalarning ijodiy qobiliyati, ong va ko'nikmalarini o'stirish, ularning o'z kasblariga qiziqish va mas'uliyatni oshishiga yordam beradi.

¹Karimov I.A. Barkamol avlod orzusi. – T.: “O'zbekiston milliy entsiklopediyasi”, 2000. – 245 b.

Zamonaviy o'qituvchi bo'lib etishi uchun faqat nazariy bilim va amaliy ko'nikmaga ega bo'lishning o'zi etarli emas, balki mustaqil va ijodiy ishlash ham muhim ahamiyatga ega.

O'tkazilgan dastlabki izlanishlar shuni ko'rsatdiki, bugungi kunda nafaqat shaxs – tushuntiruvlar va namoyishlar yordamida balki ijodiy faoliyat amaliy ta'sirlar jarayonida shakllantirilishi kerak. Demak, oliy ta'lim muassasasida o'qitish jarayoni bilim va ko'nikmalarni talabalar tomonidan ijodiy o'zlashtirib olishga, kerakli axborotni mustaqil izlash va topishga, hamda amaliy faoliyatda qo'llashni o'rgatishga va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Hozirgi paytda aksariyat hollarda o'qitish metodikalari va texnologiyalari an'anaviy ta'limga asoslangan bo'lib, talabalarda faqat nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga qaratilgan. O'qituvchi o'quv jarayoni boshqaradi, baholaydi va xulosa qiladi. Ammo zamonaviy ta'lim sharoitida o'qitish jarayoni talabaning mustaqil bilim olish va o'rganish ko'nikmasini shakllantirishga yo'naltirilishi kerak.

Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim olayotgan talabalarning layoqatlari, bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish, ularning tanlagan kasblarini egallashlari uchun fanlarni pedagogik va axborot texnologiyalari asosida o'qitish ijodiy ishlarni samarali tashkil qilish, ushbu jarayonni yangi o'quv-uslubiy majmualar bilan ta'minlash dolzarb vazifalardan hisoblanadi.

Yana shuni fikrlash joizki, hozirgi davrda ilm va fanning jadal taraqqiy etishi, zamonaviy axborot va kommunikatsiya vositalarining keng joriy etilishi, turli fan sohalarida bilimlarning tez yangilanishi, texnika va texnologiyaning kun sayin o'zgarib borishi ham bo'lajak o'qituvchilardan mustaqil va ijodiy ishlashni talab etadi.

Shuningdek, boshlang'ich ta'lim yo'nalishlari uchun yaratiladigan o'quv adabiyotlari hamda elektron ta'lim resurslarining mazmuni ta'lim oluvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yo'naltirilishi, mustaqil ta'lim olishga imkoniyat yaratishi, yangi bilimlarni izlab topish ko'nikmalarini hosil qilishni ta'minlashi lozim.

Bitiruv malakaviy ishimizning o'rganilganlik darajasi.

Ishimizning nazariy g'oyalarini ishlab chiqishda boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini tayyorlash muammolariga qaratilgan fundamental tadqiqotlar, ta'lim oluvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivoj-lantirish hamda zamonaviy o'qitish texnologiyalarini qo'llash bo'yicha olimlar, pedagoglar va metodistlar ilmiy ishlari o'rganildi.

Ilmiy asarlar va tadqiqot ishlarini o'rganish hamda tahlili shuni ko'rsatmoqdaki, zamonaviy ta'lim sharoitida boshlang'ich ta'lim o'qituvchisini tayyorlashda talabalarning mustaqil va erkin fikrlash qobiliyatlarini shakllantirish muammolari etarli darajada o'rganilmagan. Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining mustaqil ishlash va ijodiy faoliyatini rivojlantirish hamda faollashtirishga oid juda kam ilmiy tadqiqot ishlari olib borilmoqda.

Bularning asosiy sabablarini quyidagicha ko'rish mumkin:

“Boshlang'ich ta'lim” yo'nalishlari bo'yicha talabalarning ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishga imkon beradigan elektron ta'lim resurslari, zamonaviy didaktik vositalarning etarli darajada ta'minlanmaganligi;

talabalarning ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik texnologiyalar hamda faol usullarning qo'llashga kam e'tibor qaratilayotganligi.

Yuqoridagi tahlillar hamda keltirilgan muammolar bitiruv malakaviy ishimizning mavzusini “Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ijodiy ishlash qobiliyatini rivojlantirish ” deb nomlashga asos bo'ldi.

Bitiruv malakaviy ishimizning maqsadi: Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirish mazmuni va metodikasini ishlab chiqish.

Bitiruv malakaviy ishimizning vazifalari:

- Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirish muammolariga qaratilgan ishlarini ilmiy-nazariy jihatdan o'rganish;

-pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali talabalarning ijodiy va intellektual qobiliyatini rivojlantirish;

-zamonaviy pedagogikada ijod va ijodiy qobiliyat masalalari va tushunchalarini o'rganish;

-ta'lim jarayonida ijodiy qobiliyatlarning rivojlanishi va ijodiy tafakkur rivojlanishining sifatlarini o'rganish;

Bitiruv malakaviy ishimizning ob'ekti: Oliy ta'lim muassasalarining “Boshlang'ich ta'lim va sport tarbiyaviy ish” yo'nalishlarida “Pedagogik mahorat” fanini o'qitishda talabalarning ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirish jarayoni.

Bitiruv malakaviy ishimizning predmeti: Oliy ta'lim muassasalarida talabalarning ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishning nazariy hamda amaliy jihatlarini tadqiq etish.

Bitiruv malakaviy ishimizning ilmiy amaliy ahamiyati:

“Pedagogik mahorat” fanidan mustaqil va ijodiy ishlar topshiriqlari ishlab chiqiladi;

oliy ta'lim muassasalarida o'qitiladigan “Pedagogik mahorat” fanidan talabalarning ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlarning dars ishlanmalari va texnologik xaritalari ishlab chiqilib amaliyotda joriy etiladi;

boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini tayyorlashda fanni o'qitishda ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlarini o'tkazish texnologiyasi ta'lim jarayoniga qo'llaniladi;

Bitiruv malakaviy ishimizning farazi:

-bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniyatlari aniqlanganda hamda ilmiy-uslubiy tavsiyalar ishlab chiqilganida;

-talabalarning ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan o'qitish metodikalari ishlab chiqilganida hamda amalda joriy etilganida;

-pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali talabalarning ijodiy va intellektual qobiliyati rivojlantirilganda;

-boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini tayyorlashda fanni o'qitishda ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlarini o'tkazish texnologiyasi o'rganilganda;

Bitiruv malakaviy ishimizning metodlari: Ilmiy tadqiqot va ilmiy-pedagogik adabi-yotlar hamda me'yoriy, o'quv-dasturiy hujjatlarni tahlil qilish, o'quv ja-rayonini kuzatish, suhbat, so'rovnoma, testlar o'tkazish, reyting, ekspert ba-holash uslublari, pedagogik tajriba-sinov natijalariga matematik sta-tistik uslublaridan foydalanib ishlov berish va umumlashtirish.

Bitiruv malakaviy ishimizning ilmiy yangiligi:

-bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirish muammolariga qaratilgan tadqiqot ishlarini ilmiy-nazariy jihatdan asoslandi;

-bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining ijodiy va intellektual qobiliyati, ijodiy tafakkur rivojlanishi sifatlarining ahamiyati ilmiy jihatdan asoslandi;

-talabalarning ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirish bo'yicha o'qitish jarayoni modeli ishlab chiqildi, har bir komponenti mazmuni hamda mohiyati ochib berildi;

-talabalarning ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirish bo'yicha dars ishlanmalari ishlab chiqilib amalda tatbiq etildi;

-boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini tayyorlashda fanni o'qitishda ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlarini o'tkazish texnologiyasining mohiyati yoritib berildi;

Bitiruv malakaviy ishimizning metodologik asosini: O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" Qonunlari, "Davlat ta'lim standartlari", oliy ta'limi to'g'risidagi Nizomlar va me'yoriy hujjatlar, mustaqil ishlarni tashkil etish, o'tkazish va baholash hamda ta'lim oluvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan ilmiy tadqiqot ishlari bo'yicha ilmiy-uslubiy ishlar va metodikalar tashkil etadi.

Bitiruv malakaviy ishimiz kirish, 2 ta bob, 4 paragraf, hulosa va tavsiyalar, foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatidan iborat.

I.BOB. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ijodiy ishlash qobiliyatini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari.

I.1.Zamonaviy pedagogikada ijod va ijodiy qobiliyat masalalari.

“Ta'lim to'g'risida”gi Qonun va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” talablari asosida ma'naviy etuk va jahon andozalari talablariga javob bera oladigan kadrlar tayyorlashda ta'lim oluvchilarni mustaqil va ijodiy o'rganishga, izlanishga hamda ishlashga yo'naltirish, kelajakda ularni mustaqil qaror qabul qila oladigan shaxs qilib tayyorlash masalasi ta'lim tizimini isloh qilishning asosiy shartlaridan biridir.

Bugungi kunda ta'lim oluvchilarning ijodiy va erkin fikrlash, axborotni mustaqil ravishda izlash va topish, aqliy mehnat madaniyatini rivojlantirish zamonaviy ta'limning asosiy vazifalaridan hisoblanadi.

Zamonaviy ta'limining vazifalari va maqsadlarining o'zgarishi, hamda kengayib borishi-ta'lim mazmunini va tuzilmasini hamda o'qitish jarayonini takomillashtirishga olib keldi.

Shuningdek, ta'lim muassasalari oldiga ta'lim va tarbiya berish sharoitlarini yaratish va rivojlantirib borish bilan bir qatorda ta'lim oluvchilarning qiziqishi, moyilligi, ehtiyoji, hududiy xususiyatlar va talablariga qarab kadrlar tayyorlash asosiy maqsad qilib qo'yilgan.

Bo'lajak o'qituvchilarni zamonaviy ta'lim talablarini inobatga olib tayyorlashni, ularni tanlagan yo'nalishi bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishni, mustaqil ravishda pedagogik faoliyat yuritishga o'rgatishni ta'minlashi kerak.

Hozirgi davrda o'qituvchining ta'lim va tarbiya jarayonidagi funktsiyasi va roli o'zgarib faolligi pasayib bormoqda. O'qituvchi o'quv jarayonini samarali tashkil etish bilan bir qatorda ta'lim oluvchilarning ijodiy izlanishlarida imkoniyat yaratuvchi, maslahatchi sifatida qatnashishi davr talabi bo'lib qoldi.

O'qituvchining o'quvchilarni bilish (anglash) faoliyatini boshqarishdagi mahorati. Dars mazmunini o'quvchilar tomonidan o'zlashtirib olinishiga yordam

beruvchi jihatlar, ularning qiziqish va faolliklarini oshirish ko'nikmasini hosil qilish.

O'qituvchi faoliyatida ko'tarinki ruh, yaxshi kayfiyat, ishga bo'lgan hoxishing etakchi o'rin tutishi va ularni hosil qilish yo'llari.

O'qituvchilarning mustaqil ishlashlarini tashkil etishda o'qituvchining ahamiyati mahorati. O'qituvchilarning yakka, guruhli va jamoaviy faoliyatlarini boshqarish. Pedagogik texnologiyalarni qo'llay olish mahorati.

O'qituvchining dars jarayonidagi mehnati va uni tashkil etishning asosiy yo'nalishlari. Darsning maqsadi va vazifalarini belgilash. Pedagogik vazifalarning xilma-xilligi va ularni amalga oshirish yo'llari. Texnika vositalarini tanlash va ishlatish. Ishni rejalashtirish. Ilmiylik.

O'qituvchining ijodkorligi. Ijodiy holati haqida tushuncha.

O'qituvchining o'z faoliyati, hatti-harakati muomala hamda xulq-odobini tahlil eta olish ko'nikmasiga ega bo'lishi.

O'qituvchi faoliyatida ijodiy holatini tashkil etib, guruh bilan bo'ladigan uchrashuv, dars andozasini tuzish, muloqot usullarini tanlash, pedagogik vaziyatlarni oldindan ko'ra bilish, tasavvur etish, o'tiladigan dars mavzusini his etish. O'qituvchining ta'lim jarayonidagi odobi, uning o'zini tutishini hayolan tasavvur etishi, darsni yaxshi o'tishiga o'zini ishontirishi.

O'qituvchining dars davomidagi ijodiy holatini tashkil etish: dars vaqtidagi pedagogik ijodkorlik, saranjomlik, sinfni faollikka undash, qiyinchiliklarni engishga bo'lgan hoxish uyg'otish. Dars davomida mimika, pantomimikadan mohirona foydalanish. Sinf o'qituvchilarini ijodiy faoliyatga yo'naltirish, kiyinishda shaxsiy namuna ko'rsatish, o'qituvchi har qanday holatda o'zini tuta olish mahorati.

O'qituvchining darsdan keyingi ijodiy holatini tashkil etish: bo'lib o'tgan voqea hodisalarga munosabat va faoliyat mazmunini tahlil etish, baholash, keyingi darsni yangicha mazmundagi muomala, munosabatga kirishish asosida o'tkazish

borasidagi qarorni belgilash, darsni yuksak darajada o'tishga bo'lgan ishtiyoqini hosil qilish.²

Ijodiy qobiliyat masalasi hamma vaqt odamlarning juda katta qiziqishini uyg'otib kelgan. Ammo o'tmishda inson ijodiyotini o'rganishi uchun alohida talab yo'q edi. Inson madaniyatining rivojlanishida turli ilmiy izlanishlar, ixtirolar, san'at va adabiyot asarlarini yaratilib, o'z-o'zidan qobiliyatlar paydo bo'la boshlagan.

Bizning davrimizda sharoitlar tubdan o'zgardi. Ilmiy texnik rivojlanish davrida hayot murakkabroq va xilma-xil bo'la boradi. Bu esa insonlardan takroriy, bir xillikni emas, balki katta va kichik muammolarni echishda unga ijodiy yondashish kerakligini, yangi sharoitga yangicha munosabat zarurligini va unga moslashishni talab etadi.

Agarda ko'pgina kasblar uchun aqliy mehnatning o'rni o'sib borayotganligi haqidagi dalilni hisobga olsak, bajariladigan mehnat faoliyatning eng ko'p miqdori mashinalar yordamida bo'lsa, bundan ayon bo'ladiki, inson ijodiy iqtidori ilmiy-texnologiyalar rivojining muhim qismi bo'ladi-bu esa zamonaviy inson tarbiyasiing eng muhim masalalaridan sanaladi.

Axir jamlangan barcha madaniy boyliklar inson ijodiy faoliyatining samarasidir. O'sib kelayotgan yosh avlodning ijodiy salohiyati inson jamiyatining kelajakda oldinga ilgarilab borishida aniq namoyon bo'ladi.

Ushbu bitiruv malakaviy ishining ob'ekti pedagogik jarayondir, ayniqsa, maktab yoshida ijodiy qobiliyatlarning rivojlanish jarayonidir.

Ish jarayonida biz quyidagi masalalarni o'z oldimizga maqsad qilib qo'ydik:

adabiy tahlil asosida ijodiy qobiliyatlarni shakllantirishning asosiy tashkiliy qismlarini aniqlash;

ta'lim oluvchilar iqtidorlarning va ijodiy qobiliyatlarining rivojlanishida ijobiy shart-sharoitlarni aniqlash;

² M.Pirmuxamedova. "Pedagogik mahorat asosolari" -. T. 2001yil.

darslarda yoki mashg'ulotlarda ijodiy qobiliyatlar rivojlanishining asosiy yo'nalishlari va pedagogik masalalarini aniqlash;

ta'lim oluvchi ijodiy salohiyatining rivojlanishi uchun pedagogik texnologiyalarni muntazam tadbiq etish samaradorligini aniqlash.

Doimo ijodiy qobiliyatli bo'lish – bu kuchlilikda dalolat beradi. Kelajakda ijodiy qobiliyat bilan intilish, bu har qanday sharoitda muammoli masalalarni hal qilishga tayyor hamda yangi kontseptsiyalar ishlab chiqishga qodir demakdir.

Ijodiy qobiliyat rivojlanish muammosi tahlili, ko'pincha shu tushunchaga yig'ilib boradigan mazmun, mohiyat bilan aniqlanadi. Juda ham ko'p hollarda ongimizda ijodiy qobiliyatlar badiiy faoliyatining har xil turlarini ya'ni chiroyli chizish, she'rlar to'qish, musiqa yozish va hokazolar bilan uyg'unlashadi.

Aslida, ijodiy qobiliyatning o'zi nima?

Ma'lumki, biz ko'rib chiqayotgan tushuncha “ijod”, “ijodiy faoliyat” tushunchalari bilan chambarchas bog'liq.

Ijodiy faoliyat deganda biz insonning shunday faoliyatini tushunamizki, uning samarasi o'laroq xox bu tashqi dunyo predmeti bo'lsin yoki dunyo borliq haqidagi yangilikka olib keluvchi tafakkur tuzilishi bo'lsin yoki butun borliqqa yangi munosabat hissi bo'lsin ularga oid yangi bir narsa yaratiladi.

Agar qaysi jabhada bo'lmasin inson hatti-harakati va faoliyatini diqqat bilan ko'rib chiqsak, unda uning asosiy turini ko'rishimiz mumkin. Insonning ba'zi bir harakatlarini reproduktiv va ishlab chiqilgan yoki dasturlashtirilgan deb atash mumkin. Faoliyatining bu turi bizning xotiralarimiz bilan uzviy bog'liq va uning mazmun mohiyati shu bilan bog'liqki, inson oldin mavjud bo'lgan hatti-harakatlarni takrorlaydi. Inson hatti-harakatida reproduktiv faoliyatdan tashqari ijodiy faoliyat ham mavjud, uning samarasi o'laroq o'tmishdagi tasavvur va harakat malakalarining ishlatilishi emas, balki yangi obraz va harakatlar paydo bo'lishi kuzatiladi.

U.Sodiqov fikricha, zamon talabiga mos mutaxassis tayyorlash uchun faqat bilim berish bilan chegaralanmasdan, ta'lim oluvchilarga har bir masalaga ijodiy

yondashishni o'rgatish kerak. Ta'lim oluvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish ularning qiziqishi, havaskorligi bilan bog'liq.

Ta'limga ijodiy yondashuv – shaxsga yo'naltirilgan o'qitishni to'la amalga oshirishga imkoniyat yaratadi.

Xorijiy pedagoglar va psixologlar: D.Gilrord, E.Torrans, L.Termen, R.Sternberg, M.Vollax, Rossiyalik olimlar V.Dashlova, P.Galperin, V.Kalno`kova, D.Bogoyavlenskiy, T.Kulikova va boshqalar tomonidan ijodiy fikrlash nazariy jihatdan asoslangan bo'lsada, bugungi kunda ijodiy fao-liyatni rivojlantirish metodikalarini ishlab chiqishda yo'naltirilgan tad-qiqotlar davom etmoqda.

D.B.Bogoyavlenskaya fikricha ijodiy ish - muammoli vaziyatni hal qilishga qaratilgan faoliyatdir. Ijodiy faollik deganda hodisalar, jara-yonlar, ob'ektlar ahamiyatini tushungan holda, qiyinchiliklarni yoki muam-moni engishga intilish tushuniladi. Ya'ni shaxsning kasbiy faoliyati bo'yi-cha yangi echimlarni izlash va topish hamda natijalaridan qoniqish tu-shuniladi.

Boshlang'ich ta'limni ijodiy tashkil etish masalalarini B.R.Adizov “Tadqiqotchi-muammo” tizimida tahlil qilib, uch quyidagi tarkibiy qismlarini ajratadi: ijodiy ta'limni tashkil etish, bolalarning o'quv materiallarini ijodiy o'zlashtirishi, ta'lim oluvchilarda ijodiy qobiliyatlarini tarbiyalash. Bu masalalarning barchasi “ijodiy ta'lim” kontekstida tadqiq qiladi. Uning yozishicha, ijodiy ta'limni tashkil etish - bu o'quv material bilan o'quv faoliyati o'rtasidagi aloqalarni yuzaga chiqarishdir. U ta'lim oluvchi va o'quv material o'rtasidagi to'rt xil aloqa turini tasnif etgan: mazmun aloqa maqsad aloqa: funktsional aloqa: vositaviy aloqa. Bu aloqalarning amal qilishi uchun ta'lim oluvchining ta'lim jarayonidagi maqomini o'zgartirishga ehtiyoji tug'iladi. Shu tufayli muallif ta'limda ta'lim oluvchilarning faol ishtirokini, ularning o'quv-biluv faoliyatini asosli tahlil qilgan. Ushbu tadqiqotda bolalarning o'quv – biluv faoliyati ta'lim jarayonining faol sub'ekti sifatida qaralib, ta'lim oluvchi ijodkorligining qator tamoyillari ajratilgan: ziddiyatlilik, onglilik, mustaqillik, faollik, sababiyatlilik.

Ijodiy faollikni shakllantirish va rivojlantirish – bosqichma- bosqich hal qilinadigan muammodir. Shaxs faolligi turli, ya'ni o'quv ilmiy ishlab chiqarish, ijodiy faoliyatlar ta'sirida shakllanadi va rivojlan-tiriladi.³

Psixolog olim S.L.Rubinshteynning fikricha, ijodiy faoliyat jarayonida kishida asta-sekin ishning qaysi joyini, nimani o'zgartirish, yax-shilash, takomillashtirish masalasini o'ylash tamoyili vujudga keladi. Natijada mavjud bilimlarni taqqoslash, kuzatish va ijod jarayonida kelib chiqadigan vazifalarga muvofiqlashtirish, mo'ljallangan echim umumiy tu-zilishini fikran tasavvur etish zarurati tug'iladi.⁴

Shunday qilib, umumiy holda ijodiy qobiliyat talqini quyidagicha ko'rinadi. Ijodiy qobiliyatlar – bu turli ijodiy faoliyatning samarasi bajarilganligini aniqlaydigan insonning individual xarakterli xususiyatidir. Insonning har qanday faoliyatida ijodiy element mavjud bo'lganidek, faqatgina badiiy ijodiy iqtidor haqidagina emas, balki tabiiy ilmiy iqtidor, texnik ijodiy iqtidor va boshqalar haqida ham gapirib o'tish maqsadga muvofiq bo'ladi. Ushbu ishda ilmiymi, badiiy yoki texnikmi qat'iy nazar ijodiy faoliyatni har qanday turining samarali bajarilishi uchun zarur bo'lgan universal ijodiy qobiliyatining rivojlanish masalasini ko'rib chiqamiz.

O'quv tarbiyaviy jarayonni boshqarishda buyuk mutafakkirlarning fikrlari pedagogik faoliyat o'z mohiyatiga ko'ra ijodiy xarakterga ega. Ma'lumki, inson oldida biror muammo turgandagina ijodkorlikka ehtiyoj tug'iladi. O'qituvchilik faoliyati ana shunday xususiyatga ega. Pedagogik faoliyat kishi shaxsini, uning dunyoqarashi, e'tiqodi, ongi, xulq-atvorini shakllantirishdek umumiy maqsadga buysungan son-sanoqsiz pedagogik masalalarni echish jarayonidir. O'qituvchi faoliyatidagi ijodkorlik ana shu masalalarni echish usullarida, ularni hal qila olish yo'llarini qidira topa bilishlarida ifodalanadi.

³Adizov B.R. Boshlang'ich ta'limni ijodiy tashkil etishning nazariy asoslari. Ped.fan.dok. diss. T., 2003. 280 b.

⁴Rubinshteyn S.L. Problemi obshey psixologii. – M.: 1976. Pedagogika, – 416 b.

Pedagogik ijodkorlik manbai-bu pedagogik tajribadir. Pedagogik tajriba-muammoli vaziyatlarga juda boydir.

Ilg'or pedagogik tajriba deganda, biz o'qituvchi ning o'z pedagogik vazifasiga ijodiy yondashishini, o'quvchilarning ta'lim-tarbiyasida yangi, samarali yo'l va vositalarni qidirib topishini tushunamiz.

Ilg'or pedagogik tajriba o'qituvchi tomonidan qo'llaniladigan shu shakli va usullari, uslub va vositalaridir. Ular vositasida o'quv-tarbiyaviy ishlarda eng yuqori natijalarga erishiladi.

Ilg'or pedagogik tajribani o'rganib, unga asoslanib yangi pedagogik hodisa va qonuniyatlarni ochish o'quv-tarbiya jarayoniga yaxshi sifatli o'zgarishlar kiritadi, o'quvchilarni bilish faoliyatini boshqarish, yangi ko'rinishdagi o'quv jarayonini modellashtirish muammolarini echishga sabab bo'ladi. Ijodiy ishlaydigan o'qituvchi faqatgina bolalarni muvaffaqiyatli o'qitish va tarbiyalash, ilg'or O'qituvchilar ish tajribalarini o'rganish bilangina cheklanib qolmasdan, tadqiqotchilik ko'nikma va malakalariga ham ega bo'lishi zarur. O'qituvchi ning kasbnomasida pedagogik mahorat eng asosiy sifat tarzida berilgan. Pedagogik mahoratning o'zi nima?- deb savol bersangiz nechta kishi bo'lsa o'shancha xil javob beradi. Har birini diqqat bilan tinglasangiz, har qaysi javobda ham albatta biror-bir yangilik, o'zak so'z bo'ladi. «Pedagogik mahorat» tushunchasini entsiklopedik lug'atdan qaraydigan bo'lsak, bu –ta'lim va tarbiya jarayonini doimo rivojlantirib yuksak darajaga olib chiqish san'ati bo'lib, bu har bir pedagog uchun xos, qachonki u bolalarni va ishini sevsa.

Pedagog - bu yuksak madaniyatli mutaxassis, o'z fanini chuqur biluvchi va bolalar psixologiyasini yaxshi biluvchi, ta'lim-tarbiya metodikasini mukammal biluvchidir.

Pedagogika tarixida ikkita ta'rif bo'lib, birinchisi pedagogik mahoratni ta'lim-tarbiya metodlari bilan bog'lasa, ikkinchi guruh olimlar esa pedagog shaxsini asosiy omil deb hisoblaydi. Bunday tushunchani ajratib bulmaydi, zero metod ham, shaxs ham bir-birisiz bir-birini to'ldirolmaydi va metodni olib borish uchun hamma narsani bilish va bajara olish lozimki, bo'lar ta'lim-tarbiya

qonunlari, tamoyillari, texnologiya, diagnostika, loyihalash, korrektsiyalash va hokazolardan iborat.

Buni mahorat bilan bajarish uchun ko'p yil va uzoq mehnat talab qilinadi. Yana shunday fikr borki, bunday mahoratga ega bo'lish uchun talant kerak. Hayotda hamma tarbiyachi bo'lib tug'iladi, demakki, faqat pedagogik mahoratni o'rganish, o'rgatish kerak.

A.S. Makarenko fikricha «... nima biz faqat talantlarni izlashimiz kerakmi? Ular nechta? Talantli bo'lmagan bola nega jabr toritishi kerak? Demak, biz talantgagina e'tibor berib tarbiyani qura olmaymiz, demak, o'qituvchi tarbiya jarayonini to'liq, aniq bilishi shart».

Ayrim olimlarning fikricha (N.D. Kuzmina) bor-yo'g'i 12% o'qituvchi talantli bo'lib, qolganlari pedagogik mahorat qirralarini egallagan o'qituvchilardir. Pedagogik mahorat shunisi bilan ajralib turadiki, bunday o'qituvchilar har qanday vaziyatdan chiqa oladi, javob bera oladi va o'quvchilarning tarbiyalanganlik va bilimdonlik darajasining samaradorligiga erisha oladi. Bunday o'qituvchi o'z fanini chuqur biladi, uning yutuqlarini, istiqbollari xaqida bilimga mukammal ega, ijtimoiy faol, intellektual shaxs.

Birgina bilimning o'zi etarlimi? Uni o'qituvchi larga etkaza bilish ham kerak. Bu esa metodika. Bunga o'rgatish mumkinmi?- degan savol tug'iladi. Ha, agar uzluksiz malaka oshirib, o'z ustida ishlasa va pedagogik tajribani kuzatib, o'rganib borsa. Xo'sh, bu mahorat nimalarda namoyon bo'ladi:

1. Albatta birinchi o'rinda dars turadi, ya'ni o'qita bilish. O'qituvchilar faoliyatini boshqara bilish. Darsda o'rganish. Uyga vazifa bu chuqurlashtirish, to'ldirish, xolos. Darsda o'qituvchi rejissyor.

2. Pedagogik mahoratning yana bir tomoni - bu o'qituvchilarni faollashtirish, qobiliyatini rivojlantirish, mustaqillikka o'rgatish. Bunday o'qituvchi o'quvchilarni fikrlashga, ijodkorlikka, mustaqil ishlashga, bir-biridan o'rganishga o'rgatadi.

3. Pedagogik mahoratning yana bir jihati ta'lim jarayonida tarbiyalashdir. O'qituvchi ta'lim jarayonida axloqiy xislatlarni, vatanparvalik, mustaqillik kabi xislatlarni shakllantiradi.

4. Ijobiy xislatni shakllantirish esa oddiy usullar, hissiyot, faollik, hazil-mutoyiba, qiziqarli misollar, ijobiy tanqid, takroriy bo'lmagan metodlar, original variantlar kabi ishlar bilan olib boruvchi o'qituvchi mahoratidir. O'quvchilar bunday o'qituvchi ni, uning fanini sevadilar.

5. Pedagogik maxorat- pedagogik texnika, takt, temp, shaxsiy xususiyat, bilim, dunyoqarash, umumiy bilimdonlik, ilg'or tajribani bilish, ta'lim-tarbiyaning qonunlari, tamoyillari, vazifasi, maqsadini, vositasini bilishdir.

6. Pedagogik mahoratning asosiylaridan yana biri bu muloqotni, muloqot psixologiyasini bilishdir. O'z shaxsiy xususiyatlari va o'quvchilarning shaxsiy xususiyatlarini bilish orqali munosabatda bo'lish. O'z diqqati va o'quvchilar diqqatini boshqara olish, hayotni boshqarish va uni ko'rsata bilish, nutq, nutq madaniyatini bilish va h.k.

7. Nutqsiz muloqot ham pedagogik mahoratda asosiy rol o'ynab, unga mimika, pantomimika, tovush ohangi, harakat, sukut, masofa, teginish, intonatsiya, qanday holatda turish va hokazolar kirib, uni mahorat bilan boshqara olish ham lozim.

K.D.Ushinskiyning pedagogika nazariyasi xalqchilik g'oyasi asosida qurilganidir. «Har bir mamlakatda bolalarni tarbiyalash tizimi, — deb aytgan edi u, — xalqning rivojlanish sharoitlari, uning ehtiyoj va talablari bilan belgilangan». «Hamma uchun umumiy bo'lgan birgina tug'ma moyillik borki, tarbiya hamisha shunga tayanishi mumkin; bu biz xalqchilik deb atagan narsadir. Xalqning o'zi tomonidan yaratilgan va xalqchilik asosiga qurilgan tarbiya shunday tarbiyaviy kuchga egaki, bunday kuch abstrakt g'oyalarga asoslangan yoki boshqa xalqlardan olingan eng yaxshi tizimlarda ham yo'qdir» Ushinskiy xalqchilik deb har bir xalqning o'ziga xosligini tushunar ediki, bu o'ziga xoslik o'sha xalq yashashi va mehnat qilishi lozim bo'lgan tarixiy taraqqiyot, geografik va tabiiy sharoitlar bilan ifodalanadi. U «Ijtimoiy tarbiyada xalq ruhi» sarlavhali

maqolasida tarbiyaning xalqchilik ruhida bo'lishi kerakligini aytib, boshqa xalq pedagogikasini mexanik suratda rus tuprog'iga ko'chirishni aqlga mutlaqo muvofiq emasligini ta'kidlaydi.

Ushinskiy tarbiyada xalq ruhining eng yaxshi ifodasi ona tili ekanligiga, rus bolalarini o'qitishda rus tili asos bo'lishligini; boshlang'ich maktablardagi ta'lim ham bolalarni rus tarixi, Rossiya geografiyasi va uning tabiati bilan tanishtirmog'i lozim deydi.

Ushinskiyning pedagogika tizimida ona tilining tarbiyaviy va ta'limiy ahamiyati tarbiyaning asosi bo'lgan xalqchilik bilan chambarchas bog'liqdir. K.D. Ushinskiy tarbiya ishidagi turli vositalar orasida axloqiy tarbiyaga katta e'tibor berib, «Tarbiyaning asosiy vazifasi axloqiy jihatdan ta'sir etishdan iboratdir, bu aqlni umuman o'stirish, boshni bilimlar bilan to'ldirishdan ko'ra ham muhimroqdir», — deb yozgan edi.

Axloqiy tarbiya bolalarda odamlarga hurmat va muhabbat bilan qarashni, ularga nisbatan samimiy, xayrixoh va adolatli munosabatda bo'lishni o'stirishi kerak.

Ushinskiy ko'r-ko'rona, tayoq intizomiga qarshi norozilik bildirib, «Eski maktabda intizom nihoyatda g'ayritabiiy asosga yoki mukofotlar va yoki jazolar ulashib beruvchi o'qituvchi dan qo'rqish asosiga qurilgan edi. Bu qo'rquv bolalarni zararli holatlarga: sustkashlikka, sinf doirasidagi zerikishga va ikkiyuzlamachilikka olib keldi» deb u bolalarga nisbatan insoniy munosabatda bo'lishni talab qildi.

I.2. Ta'lim jarayonida ijodiy qobiliyatlarning rivojlanishi.

Inson ijodiy salohiyati tashkiliy qismlari haqida hozirgi paytda bir necha farazlar mavjud bo'lsa ham, bu masala hozirgacha ochiq turibdi. Ko'pchilik psixologlar (eng avvalo tafakkur xususiyatlari bilan) qobiliyatni ijodiy faoliyat bilan bog'laydilar, eng avvalo tafakkur xususiyatlari bilan bog'laydilar. Inson intellekti masalalari bilan shug'ullanadigan amerikalik mashhur psixolog Gilford talqini bo'yicha ijodkor shaxslar divergent tafakkurga ega bo'lishadi. Ushbu tafakkur turiga ega bo'lgan insonlar biror bir masala echimini topmoqchi bo'lsalar faqat yagona bir echimni emas, balki echimning bir necha variantarini ko'rib chiqadilar. Bunga insonlar elementlardan yangi kombinatsiyalar tuzadilar qaysiki ko'p odamlar bularni biladilar va ma'lum bir turlarda ishlatadilar yoki bir-biri bilan umuman o'xshamagan ikki elementning bog'liqligini shakllantiradilar.

Tafakkurning divergant usuli ijodiy tafakkur asosida yotadi, bu esa quyidagi xususiyatlar bilan xarakteralanadi:

Tezkarilik g'oyalarning maksimal miqdorini aytish (bu holda ularning sifati emas soni zarur).

Turli xil g'oyalarni namoyon eta olish.

Originallik - yangi nostandart g'oyalarni yaratish qobiliyatiga ega bo'lish.

Natijaviylik – o'zining “mahsulot”ini yaratish yoki uni oxirigacha tugatish, tayyor holga keltirish.

Ijod masalalarini o'rganuvchi taniqli A.N.Luk hammaga mashhur musiqachilar, rassomlar, olimlar biografiasini o'rganib turib quyidagi ijodiy qobiliyatlarni ajratadi.

Boshqalar anglay olmaydigan, ko'ra bilmaydigan joydagi muammoni ko'ra bilish.

G'oya va yangiliklarni (fikrini) lo'nda bir og'iz so'z bilan hammaga tushunarli qilib etkazib bilish.

Bir masalani echimidan keyin ikkinchisiga o'tish mobaynida yangiliklarni qo'llash malakasiga ega bo'lish.

Butun borliqni yaxlit holda, uni qismlarga bo'lmadan qabul qilish.

Murakkablashib, ajralib yoki uzoqlashib ketgan tushunchalarni osongina yig'ish.

Kerakli daqiqada zarur axborotni xotirada qayta tiklab uni etkazish.

Tafakkurning izchilligi.

Muammoni echishda alternativ echimlar ichidan eng maqbul variantini tanlab bilish.

Yangi qabul qilangan ma'lumotlarni oldin mavjud bo'lgan bilimlar tizimiga qo'llay bilish.

Narsa, buyum yoki ob'ektni qanday bo'lsa o'shandayligicha ko'rib bilish, ular orasidan interpretatsiya bilan kelib chiqqanini kuzatib bilish.

G'oyalar ichidan eng yuksagini ajrata bilish.

Ijodiy yondashish va fikrlash.

Ilk o'ylangan g'oyani maromiga etkazishda har bir elementni e'tiborga olib bilish.

V.T.Kudryavtsev va S.V.Sinelnikov keng tarixiy-madaniy materiallar (falsafa tarixi, ijtimoiy fanlar, san'atlar, amaliyotning alohida ma'lum bir qismiga) asoslanib quyidagi universal kreativ qobiliyatlarni ajratishdi .

Anglashning realligi – inson bir qancha ob'ektni aniq tushunib etgunga qadar va uni murakkab mantiqiy kategoriyalar tizimiga kiritgunga qadar umumiy tendentsiyasi yoki uning (ob'ektning) rivojlanishining qonun – qoidalarini obrazli qamrab olish.

Yaxlitlikni qismchalardan oldinroq ko'ra bilish.

Xarakterli ijodiy echimlar sharoitidan tashqari oldinroq echimni topish davrida oldin aytgan alternativlardan emas, balki o'zi mustaqil holda alternativ yaratishi kerak.

Tadqiqotchilik - predmetlarini yashirin tuzilishini aniqlashda anglab va maqsadli qilib sharoit belgilash, shuningdek bu sharoitda ular “harakat” ini kuzatib analiz qilish.

Ijodiy tarbiya metodikalarini ishlab chiqishda olimlar va pedagoglar ijodiy topshiriqlarning nazariyasi asosida ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish bo'yicha dasturlarni quyidagi ijodiy qobiliyatlarini ilgari suradilar.

- Tavakkal qila bilish.
- Tafakkurning divergentligi.
- Anglash va harakatlarda izchillik.
- Fikrlash tezligi.
- Original g'oyalarni ayta bilish va yangilarini yaratish.
- Juda ham boy ong.
- Narsa, buyumlarning bir xilda ko'rmasligini tushuna bilish.
- Yuqori estetik did.
- Rivojlangan intuatciya.

Yuqorida aytib o'tilgan fikrlarni tahlil qila turib quyidagicha xulosa qilish mumkin: ijodiy qobiliyatlarni o'rganishdagi turli yondashuvlarga qaramasdan olimlar bir ovozdan ijodiy anglash va ijodiy fikrlash sifatini ijodiy qobiliyatning asosiy tashkiliy qismi ekanligi xulosasiga keldilar.

Bundan kelib chiqqan holda, ta'lim oluvchilar ijodiy qobiliyatlarining rivojlanishni quyidagi asosiy yo'nalishlarni aniqlash mumkin:

Tasavvur va rivojlantirish bo'yicha.

Fikrlar shakllantiruvchi tafakkur sifatining o'sishi bo'yicha.

Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish shartlari. Ta'lim oluvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish omillaridan biri, ularga ijodiy muhit va sharoit yaratib berishdir. Bir necha mualliflar Dj. Smit, Nikitin va Ya.Kerrol, larning ilmiy ishlarida ijodiy qobiliyatlar rivojlanishining 6 asosiy shartlarini ajratish mumkin.

Birinchi muhim shart - ta'lim oluvchiga ijodiy qobiliyatlarni rivojlanishini tezlashtiradigan sharoit yaratib berish. Ta'lim oluvchiga shunaqa muhit bilan qamrash kerakki o'qituvchi-talaba munosabatlarida eng ko'p ijodiy faoliyatni rivojlansin.

Ikkinchi eng muhim shart-ijodiy jarayonning o'zidan kelib ijodiy qobiliyati rivojlanishi uchun maksimal kuch sarflash. Gap shundaki, qobiliyatlar shunda

rivojlanadiki odam o'zining faoliyati davomida qo'lidan keladigan, qodirligidan ham yuqori uyning shift"igacha bo'lgan marragacha etishi va uni yana va yana ko'tarishi kerak.

Uchinchi shart shundan iboratki, bunda ta'lim oluvchida ijodiy faoliyatni tanlashda katta erkin sharoit yaratib berish. Faqat shundagina ta'lim oluvchining qiziqishi kuchayadi, emotsional fazilatlari o'qadi, chunki aqlni bosim ostida jilovlash talabani charchashiga sabab bo'ladi.

Azaldan ma'lumki, ijod uchun juda qulay psixologik sharoit va katta bo'sh vaqt krak, shundan kelib chiqib beshinchi shart bu-jamoada do'stona muhit yaratish.

Pedagog talaba uchun xavfsiz psixologik baza yaratib berishlari kerak. Real hayotga to'g'ri kelmaydigan biror bir g'oyani talaba aytsa, unga to'g'ri yondashish, uning muvaffaqiyatsizligiga hamdardlik bildirish, uni tushunish kerak bo'ladi.

Lekin faqatgina qulay sharoit yaratish emas, g'arb psixologlari aytishlari bo'yicha, avvaldan bolalik paytidan ijodkorlikni shakllantirish yo'lida unga halol bermaslik, balki umumta'lim maktablarida bolaning o'z fikrini erkin ayta olishda qulaylik yaratish kerak.

Ta'lim oluvchilar ijodiy qobiliyatining o'sishida mahsuldorlik faqatgina maqsadining jarayonida, qator bir pedagogik masalalarni maqsadga muvofiq hal qilsagina samara bo'ladi. Mazkur ishda berilgan mavzu bo'yicha ilmiy adabiyotlarni o'rganib turib, biz ijodiy qobiliyat tashkiliy qismlari asosiy yo'nalishlari va pedagogik masalalarni aniqlashga harakat qildik.

Ta'lim sharoitida ijodiy tafakkurni rivojlantirishning eng asosiy pedagogik masalasi dialektik va tizimli fikrlashni shakllantirish jarayonidir. Faqatgina shu sifatlar tafakkurni izchil, betakror va mahsuldor qiladi.

O'zaro bog'liqlikda olib qarash – bu bir ko'rishda bir-biriga o'xshamagan predmetlarning bir – biriga bog'liqlik va o'xshash tomonlarini ko'ra bilish qobiliyati.

Ifodalash qobiliyati rivojlanishda fikrlash betakror va izchil bo'ladi. Bundan tashqari katta miqdordagi bog'liqni ifodalash tezlik bilan xotiradan eng muhim axborotni ajratib beradi. Ifodalash qobiliyatini rivojlantirishda maxsus o'yinlarni qo'llash mumkin. Biz o'z darslarimizni tez-tez o'yinli metodlarni ishlatib turamiz.

Ko'p hollarda o'yinlar doirasida yangiliklar va g'oyalar paydo bo'ladi. Dialektik fikrlash – har qanday tizimda qarama-qarshilikni ko'ra bilish, ularni tuzatish va muammo echimini topishni ko'ra bilishdir. Bu iqtidor tafakkurning sifati hisoblanadi.

Ijodiy fikrlashni shakllantirish va rivojlantirish masalalari bir qator tadqiqotlarda o'rganilgan.

Dialektik tafakkurni shakllantirishni pedagogik masalalariga quyidagilar kiradi:

Har qanday predmet va hodisada qarama-qarshilikni aniqlab olish qobiliyatlarini rivojlantirish.

Qarama-qarshiliklarni echa bilishni shakllantirish. Ijodiy tafakkurni shakllantirishning yana bir sifati bu tizimlilik.

Tizimlilik – bu predmetni har tomonlama yaxshi bir tizim sifatida ko'rish, har tomonlama bog'liqliklarda uni qabul qilish; o'zaro bog'liqliklarni rivojlanishning qonun va hodisalarda ko'ra bilishdir.

Tizimlilik predmetlarining ulkan xususiyatlarini ko'ra bilish, qismlarda ularning bog'liqlik poonasini, boshqa tizimlar bilan aloqasini ko'rish tushunishni o'rgatadi. Tizimli tafakkur o'tmishdan hozirgacha bo'lgan qonuniyatlarni o'rganadi va kelajakda buni qo'llaydi.

Kreativlikni shaxs kabi shakllantirish uchun, faqat xulq-atvor xossalarigina emas, maxsus tarzda shakllantirish muhiti talab etiladi. Kreativlikning rivojlanish "lokal" metodikasi deb ataluvchi (masalan, standart bo'lmagan masalalarni echishi), so'zsiz foydalidir. Biroq ularni qo'llash natijasida o'qitilayotganlar echishning yangi usullarining ba'zilarini o'rganmoqda va o'rganilgan harakatlarni oxirida ko'rsatmoqda (masalan, intellektual olimpiadalarda qatnashuvchilar uchun

terma komandalarni maxsus trenirovka o'tkazishda). Bunday holatda kreativlik, belgilangan sharoitlarda tashqi ta'sirlariga javoban namoyon bo'ladi, sub'ektning shaxsiy talablari natijalari emas. Xuddi shuning uchun, kreativlikni shaxs xosligidek shakllantirish uchun, o'qitilayotganlarga har tomonlama tizimli ta'sirni ta'minlovchi maxsus muhit kerak. "Yagona ta'lim axborotlar muhitining 2002-2006 yillar uchun rivojlanishi" o'quv yurtlarda muhitni shakllantirishni faraz qiladi, bu kreativlikni shakllantirish uchun zarur bo'lgan sifatlarga to'liq ega bo'lgan muhitdir.

Reglamentlashtirmaslik quyidagilarga ta'minlanadi: ATO'ga bazalashgan, distantsion va ochiq ta'lim elementlarini keng joriy etish bilan; elektron resurslari bilan mustaqil ishlarni keng qo'llab-quvvatlash evaziga individual reja bo'yicha ishlash imkoniyatlarini o'qitilayotganlarga berish bilan; zamonaviy kommunikatsion texnologiyalar yordamida pedagoglar bilan erkin, reglamentlanmagan, asinxron muloqot bilan (elektron pochta, elektron konferentsiya).

Potensial ko'p variantlilik zamonaviy o'quv yurtining ma'lumotlar ta'lim muhitida majburiy xarakteristika hisoblanadi. Ko'p variantlilik mazmunli rejada erishiladi: mediatexa, elektron kutubxona, internet tarmog'i bir-ikkita darslikni emas, balki o'rganilayotgan muammoning borining har xil nuqtai nazardan iborat ko'pgina materiallardan iborat darsliklarni taqdim etadi. O'qitilayotganlar uchun avtomatik tarzda tarjimon dasturi keng tarqalganligi sharafiga til to'sig'i ham olib tashlanadi. Zamonaviy elektron nashrlar (ta'limiy, dasturlarni modellashtiruvchi), ma'lumotlarni taqdim etilishi ko'p variantlikni ham ta'minlaydi – matn, grafika, tovush, video. Ma'lumotlarni vizuallashtirish o'ng tomonlama sharning fikrlashini rivojlantirishga imkon beradi, obrazli ma'lumotlarni xush ko'ruvchi o'qitilayotganlar uchun, juda ham zarur deb hisoblanadi.

Kreativlik faoliyatining namunalari va ularning natijalari o'quv yurti va Internet global tarmog'i ma'lumotlar ta'lim muhiti sharafiga erishish mumkindir. Bu elektron konferentsiya, virtual seminarlar va forumlarning materiallari, davriy ilmiy elektron nashrlar, etakchi olimlarning Web-betlari-personal va ilmiy

markazlarning Web saytlari. Distantion olimpiadalar, konkurslar, virtual ilmiy tadqiqot laboratoriyalar keng ommaviylikka ega bo'lmoqda. Ko'p hollarda bunday laboratoriya yoki ilmiy markaz strukturasi (tuzilishi) bilan tanishish mumkin, lekin ularning ishlarini davriy hisobotlar va olingan natijalar bayonida aks etgan ishlar dinamikasida ko'rish mumkin. O'quv yurtlarining saytlarini shakllantirish amaliyotiga o'quvchilarning eng yaxshi ishlari (publikatsiyalari) ham kiradi (insholar, esse, referatlar, kurs va diplom ishlari).

Ijodiy qobiliyatning rivojlanishiga ko'maklashuvchi ishlarning shakl va uslublari. Ijodiy shaxs deb, o'zini qabul qilishi, ijodiy aktning muhim shartlaridan biri deb, hisoblanadi (san'at dunyosidagi insonlar kasanachi tamg'asidan qo'rqishadi, "erdagi" kasblar- vakillarining birortasi uchun eng yaxshi maqtov- o'z ishining artisti deb, uni atashdir). Bunda o'zining faoliyat natijalariga (tanqid) salbiy munosabatda bo'lishi mumkin, lekin bir shart bilan- buni faoliyat jarayonida bajarish mumkin mayli tanqid faqat shunda namoyon bo'ladiki, yangisi taklif etilgan yoki tuzilgan paytda, uning tug'ilajak vaqtida emas. Bu ma'noda u o'z ishchanligiga ishonchi – insonning ijodiy qobiliyatini amalga oshirish uchun eng muhim shartdir. (Bu sezgini, boshqa odamlar oldida yuksakligini namoyon etishga harakati bilan chalkashtirish kerak emas).

Kreativlikning namoyon etilishini hisobga olib (ularning susayishi yoki kuchayishi) ko'pgina tashqi shartlar ta'siri bilan tasdiqlangan, bunda asosiy rol ni o'quv-tarbiya jarayonini tashkil etish shakllarini to'g'ri tanlashdadir. Pedagoglar o'qitilayotganlarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishni o'z maqsadlari deb qo'yishganlar, divergentlik fikrlashga alohida diqqatni ajratishlari shart. Tezlikni, egiluvchanlikni, originallikni va aniqlikni fikrlashda rivojlantirish imkoniyatini beruvchi maxsus topshiriqlarni tanlash bilan barcha pedagog ijodiy faollikni rivojlantirishga va stimullashtirishga bir qator tekshirilgan umumiy yondoshish yo'llarini qo'llashi mumkin.

1. Yaxshi (qulay) atmosferani ta'minlashi. O'qituvchi tomonidan ochiq ko'ngillik, o'qitilayotgan nomiga mulohazalar va tanqidiy baholashdan bosh tortish

divergent fikrlashni erkin namoyon etishga ko'maklashadi. Kreativlikni namoyon bo'lishida ijtimoiy oziqlantirish.

2. Ta'lim muhitini yangi ob'ektlarning turli tumani bilan boyitish.

3. O'qitilayotganni qiziqtirish omillari. Unga savollar berish imkonini taqdim etilishi. Original g'oyalarni aytuvchilarni rag'batlantirish.

4. Muammolarni hal etishda, ijodiy yondoshishni foydalanishda pedagogning shaxsiy namunasi. Kreativlikning boshqa pozitiv namunalarning mavjudligi. Ijodiy xulq-atvorga o'xshatish uchun shartlarini tuzish.

II.BOB. PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH ORQALI TALABALARNING IJODIY VA INTELLEKTUAL QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH.

II.1.Talabalarning ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlarni tashkil etish hamda o'tkazish usul va shakllari.

Ta'lim jarayonini takomillashtirishga qaratilga talaygina ilmiy ishlar olib borilayotgan bo'lsada, ta'lim oluvchilarning ijodiy ishlash qobiliyatlarini shakllantirish hamda rivojlantirishga zamonaviy ta'lim talabi bo'lib qolmoqda.

O'qitish jarayonida talabalarning ijodiy qobiliyatlarini oshirish muammosi murakkab va ko'p qirralidir. Shuning uchun talabalar ilmiy-nazariy va amaliy bilimlarini oshirishda ularning kasbga bo'lgan qiziqishi hamda qobiliyatini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu o'rinda shuni esdan chiqarmaslik kerakki, o'qitish jarayonida talabalar ijodiy qobiliyatlarini oshirish va ularning amaliy ko'nikma, malakalarini shakllantirish uchun ta'lim jarayoniga yuqori darajali mala-kaga ega bo'lgan, qobiliyatli hamda mohir ustalarni jalb qilish, ularni ham ishlab chiqarishning zamonaviy texnika va texnologiyalari bilan tanish-tirish zarur.

Ta'lim jarayoni paradigmasi o'zgarayotgan sharoitda talabalarning mashg'ulotlarda bilimlarni mustahkamlash, chuqurlashtirish va nazorat qi-lish emas, balki mustaqil ta'limning roli o'sib bormoqda.

Bugungi kunda ta'lim mazmunining o'zgarishida qo'yiladigan talablar o'zgardi, balki o'quv muassasasida bilim, ko'nikma va malakaga ega bo'lishi kerak bo'lgan talabalar, hamda o'qituvchining o'quv jarayonidagi faoliyatiga qo'yiladigan talablar ham o'zgarardi.

Ta'lim sharoitida o'qituvchi pedagogik faoliyatni nafaqat rejalash-tirish va loyihalashtirish, balki talabalarning o'quv faoliyati tuzilmasi hamda mazmunini ishlab chiqishi, ijodiy ishlash qobiliyatini shakllantirish kerak. Shuningdek, talabalarning bilimlarni mustaqil izlash hamda topish, nazariy bilimlarni amalda

qo'llay olishga o'rgatish muhim ahamiyatga ega bo'lib, ta'limning bunday tashkil etilishi talabalarda fanga bo'lgan qiziqishi oshadi, bilim olishlari faollashadi.

Ta'lim jarayonida talabalarni ijodiy izlanish va ishlashga, kasbiy hamda hayotiy muammolarni mustaqil echishga o'rgatish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, hozirgi davrda texnika va texnologiyalarning kun sayin o'zgarib borishi hamda bilimlarning yangilanishi zamonaviy sharoitlarga moslashish ko'nikmasiga ega bo'lish, yangi bilimlarga intilishni talab etadi.

Bizning fikrimizcha, talabalarning erkin va mustaqil fikrlash hamda ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun turli muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish malakalarini shakllantirishni, ularning ta'lim darayonida faol ishtirokini ta'minlaydigan zamonaviy ta'lim texnologiyalari va metodlaridan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari va metodlarini qo'llash, o'qitish jarayonida ijodiy muhitni yuzaga keltiradi, talabalar faolligini oshiradi, o'qituvchi esa tayyor bilimlarini etkazuvchi emas, balki talabalarning bilimlarini mustaqil o'zlashtirilishi uchun sharoit yaratib beruvchi, ta'lim jarayonining yo'naltiruvchi yoki maslahatchisiga aylanadi.

Ta'limda pedagogik texnologiyalarning quyidagi 5 guruhga ajratadilar:

Pedagogik texnologiyalarning 1-avlod texnologiyasi an'anaviy metodlar bo'lib, ma'ruza, suhbat, kinodars, amaliy ishlar darsi, mustaqil ish, seminar, nazorat ishi, dars-trening, vizual-ma'ruza kabi dars turlaridan foydalaniladi. O'zlashtirishi past bo'lgan ta'lim oluvchilar uchun konkurs-dars, musobaqalar juda ham foydali, chunki bunda har bir ta'lim oluvchiga darsga qatnashish hissi tug'iladi. Agar dars qiziqarli, tez o'zlashtiriladigan bo'lishini xoxlasak, unda katta dunyosiga kichkinagina bir tuynuk bo'lsin uchun, albatta, biror bir sirli, noma'lum narsani kiritish kerak. Buning uchun mantiqli o'zaro hodisalar bilan bog'liq elementlardan foydalanaman. Bu erda eng murakkabi – axborotlar yig'ishda, tanlashda deproduktiv xarakterga ega bo'lmagan rivojlantiruvchi topshiriqlar tanlash, nazorat darslarida ham topshiriqlarning kichik bir qismini kiritsak, bular yordamida nafaqat o'rganadilar, balki ijodiy tafakkurni oshiradilar.

Zamonaviy texnologiyalarning guruhiga kiruvchi “Blokli-modulli”si qo’llanilganda ta’lim oluvchini eshitishga ta’lim oluvchini majburlamaydi, mashg’ulot, topshiriqni bajarishda ularni “Qo’llaridan ushlab” majburan ishlatilmaydi. Ancha yildan beri biz mazkur texnologiyani qo’llab dars o’tamiz. Albatta, avvaliga hech nima silliq, oson kechmadi ta’lim oluvchilar mustaqil ishlashga tayyor emasdilar va modulli darslarni tayyorlashga juda ko’p vaqt sarflanardi, lekin keyinchalik bu metod o’z samarasini bera boshladi, hatto eng past o’zlashtiruvchi, darsga befarq ta’lim oluvchilar ham darsga, o’zlarining yutuqlari bilan qiziqqa boshladilar.

3-avlod texnologiyasi “Yaxlit bloklilar” guruhiga ta’lim oluvchilarni bilim olishga qiziqtirish, ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, ularni faollashtirishga yo’naltirish texnologiyasi 4 guruhga kiritilgan.

Bu guruhga asosan faol metodlarni qo’llab o’qitish texnologiyalari: ma’ruza, suhbat, amaliy ish turlari kiradi. Texnologiyaning beshinchi avlodi biz uchun juda qiziqarli. Loyihali faoliyat turi – ijodiy qobiliyatini rivojlantirishning bir metodidan biri. Bu faoliyat turi ta’lim oluvchilarda mustaqil bo’lishni o’rgatadi, qator insoniy sifatlarini rivojlantiradi. Zarur bo’lgan ma’lumotlarni topishda global informatsion tarmoqdan foydalaniladi.

Ta’lim oluvchilarga loyiha topshiriqlari beriladi. Ular erkin va mustaqil holda loyihani quyidagi bosqichlarda amalga oshirish taklif qilinadi:

- muammo qo’yilishini tushunib olish;
- ma’lumot yig’ish;
- muammo echimining turli jihatlarini tahlil qilish;
- optimal echimlarini tanlash;
- eng muhim echimi bo’yicha qaror qabul qilish;
- yakuniy xulosa.

Loyihali texnologiyalarda bilim va ko’nikmalarni o’zlashtirishning asosini mustaqil ish harakatlar va ijodiy faoliyatlar tashkil etadi. Ijodiy loyihali topshiriqlarni turli darajalarda ishlab chiqish va amalda tatbiq etish jihatlarini bir qator ilmiy ishlarda o’rganilgan.

O'tkazilgan nazariy va amaliy izlanishlar, hamda ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini o'rganish shundan dalolat beradiki, biz bu-gun talabani mustaqil bo'lishga va o'rganishga qanday qilib o'rgatishimiz ha-qida o'ylashimiz kerak.

Masalan, o'quv xonasida hamma band. Talabalar guruh-guruh bo'lib ishlashmoqda. Talabalar uchun o'quv adabiyotlari etarli. Bir talaba nima-dir o'qiyapti. Ikkinchisi berilib daftarlariga bir nimalarni yozmoqda. Umuman o'quv xonasida hamma qandaydir ish bilan bandligi sezilib tu-ribdi.

Ushbu dars shaklini kuzatib beixtiyor savol tug'iladi – o'qituvchi qani, agar talabalar mustaqil ishlayotgan bo'lsalar o'qituvchi nima bilan mashg'ul? U talabalarni muntazam nazorat qilish va ularga nima qilish kerakligi to'g'risida qat'iy ko'rsatmalar berish kerak emasligiga qanday qi-lib erishdi. Bu holatda shunday fikr tug'ilishi mumkin. “Qanday ongli talabalar! O'qituvchining omadi bor ekan”. Ammo real ta'lim sharoitida talabalarning ongli va faol bo'lishlari bu-o'qituvchi ishining samarasidir.

Masalan: Mustaqil bilim olish va o'rganishda talabalar harakati guruhdagi talabalar quyidagi tartibda bo'lishi mumkin:

Talabalar kichik guruhlariga bo'linadi (odatda 3-4 ta)

Har bir kichik guruh o'tilgan mavzular bo'yicha bir nechta savol (yoki topshiriq)lar tuzadilar.

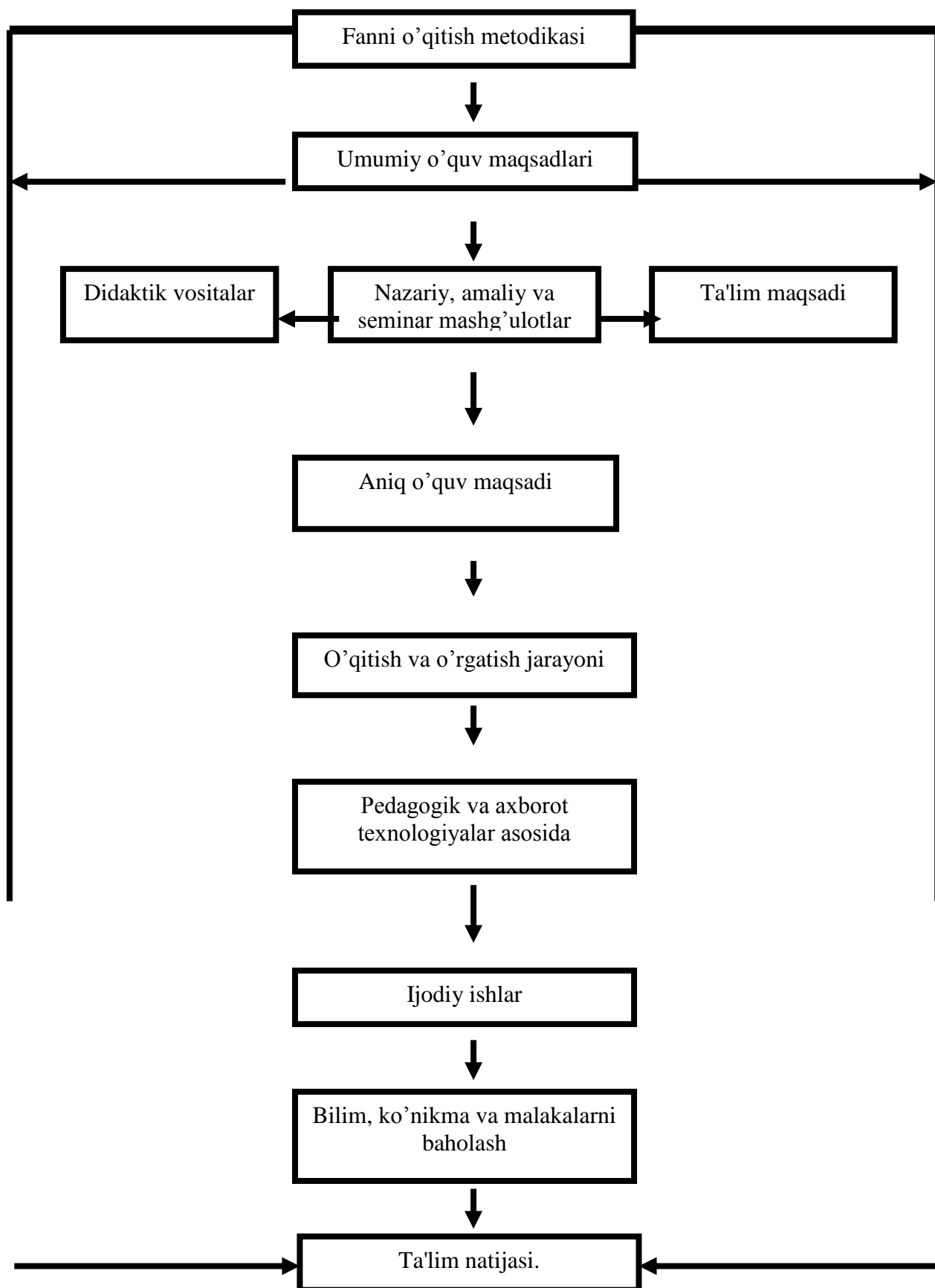
So'ngra guruhlar o'zaro savollar bilan almashadilar.

Guruhlar “raqib” guruh tuzgan savollarga javob beradilar va eng ko'p savolga to'g'ri javob bergan guruh muvaffaqiyat qozongan deb hi-soblanadi.

Demak, ta'lim muassasasi talabalarning mustaqil va ijodiy ishlash faoliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlarni samarali tashkil etish o'quv jarayonining muhim omillaridan biri bo'lib hisob-lanadi. Mustaqil va ijodiy ishlash jarayonida talabada mustaqil fikrlash qobiliyatining rivojlanishi natijasida, talabada jarayonlar va hodisa-lar, ob'ektlar haqida bilimlarni tizimlashtirish ularni chuqur o'rganish hamda tegishli qarorlar qabul qilish, nazariy bilimlarni amalda qo'llash ko'nikmalari shakllanadi.

Biz tomondan oliy ta'lim muassasalari talabalarining maxsus fanlardan mustaqil va ijodiy ishlash faoliyatlarini rivojlantirish bo'yicha mashg'ulotlarni o'tkazish jarayoni modeli (1-rasm) ishlab chiqildi. Ushbu modelning har bir komponenti mohiyatiga to'xtalamiz.⁵

⁵ Jalolova D., Norpo'latova X. "O'quvchilarning mustaqil ijodiy faoliyatini rivojlantirish metodikasi" T.: "Kasb hunar" jurnali, 2010 yil №3.

1-rasm. Talabalarning ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirish bo'yicha mashg'ulotlarni o'tkazish jarayoni modeli

Umumiy o'quv maqsadlari. O'quv maqsadlari muayyan ta'lim jarayoni yakunida ta'lim oluvchi tomonidan o'zlashtirilishi, yangi hosil qilinishi lozim bo'lgan bilim, hatti-harakat bilan bog'liq bo'lgan amaliy top-shiriqni uddalay olish mahorati, shaxsiy fazilatlar va xulqni belgilaydi.⁶

Har bir fanning o'quv maqsadlari to'g'ri belgilanishi muhim ahamiyatga ega. Umumiy o'quv maqsadlarning mazmuni yo'naltiruvchi maqsadlardan kelib chiqib belgilanadi. Umumiy o'quv maqsadlari yo'naltiruvchi maqsadlarni aniqlashtiradi. Umumiy o'quv maqsadlari ta'lim oluvchi muayyan maxsus fan bo'yicha egallashi lozim bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka haqida umumiy tasavvurni beradi. Masalan talabalar ushbu fanni o'zlashtirgandan keyin quyidagi nazariy bilimlarga ega bo'lishlari kerak:

Nazariy, amaliy va seminar mashg'ulotlar.

Nazariy, amaliy va seminar mashg'ulotlarni o'tkazish davomida o'qitish jarayonining ko'zda tutilgan ketma-ketligini saqlab qolish hamda rejalashtirilgan o'quv maqsadlariga erishishni ta'minlash lozim.

O'qituvchi tomonidan talabalarning mustaqil va ijodiy faoli-yatlarini rivojlantirish uchun mashg'ulotlarning dars ishlanmasi hamda texnologik xaritasi ishlab chiqilishi kerak. Har bir mashg'ulot bo'yicha dars ishlanmalari va texnologik xaritalarni ishlab chiqish o'quv jarayonini to'la-qonli loyihalashtirish hamda samarali tashkil etish imkonini beradi.

Didaktik vositalar va materiallar.

Talabalarining mustaqil va ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirish uchun sharoitlar yaratish, o'quv-uslubiy adabiyotlar, didaktik materiallar bilan ta'minlash juda muhim.

Talabalarning mustaqil va ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivoj-lantirishda elektron ta'lim resurslaridan maksimal foydalanish muhim ahamiyatga ega. O'quv va didaktik materiallarga qo'shimcha tarzda tasviriy-vizual vositalar (fotosuratlar,

⁶ Pedagogika: Ucheb. Posobie /Pod red. P.I.Pidkassistogo. M.: Visshie obrazovanie, 2006. –

rasmlar, chizmalar, grafiklar . . .) ham kiradi. Ular umumiy va keng qamrovli tasavvurlarni vujudga keltirishni osonlashtiradi. Shuningdek, tasviriy tasavvurlarni shakllantiradigan audio-vizual vositalar texnologik jarayonlar va funktsiyalar to'g'risidagi keng qamrovli real tasavvurlarni vujudga keltiradi.

Ushbu vositalardan foydalanishda ularni muayyan maqsad soha va usullarga mos holda tanlash muhim o'rin tutadi. O'qituvchi o'quv va ko'rsatmali vositalarni ishlata olishni, ulardan maqsadga muvofiq va oqilona tarzda foydalanishni bilishi kerak. Texnik vositalardan foydalanilayotganda yuzaga keladigan texnik muammolarni mustaqil hal qila olishi kerak.

O'quv materiallari bir paytning o'zida didaktik materiallar sifa-tida, ya'ni o'qitish va o'rganish uchun ishlatiladi. Agar o'quv va didaktik materiallar etarli bo'lmasa, u holda o'qituvchi tomonidan ularning tanlanishi hamda nazariy, amaliy yoki seminar mashg'ulotlar maqsadiga moslashtirib tayyorlanishi kerak.

Ta'lim shakllari.

O'qitish jarayoni jamoaviy, kichik guruhlar va individual shaklida olib borilishi tavsiya etiladi. Jamoaviy ta'lim shaklida o'quvchilar guruhi orasida raqobat muhitini shakllantirish, bir-birining bilimni to'ldirish imkoniyatlari kengayada. Mashg'ulot topshiriqlari asosan yangi mavzu mazmunini ochib beruvchi aloqador fanlarda o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar, mavzulararo uzviylikka yo'naltirilgan bo'ladi. Kichik guruhlarda ishlash maxsus bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda, shuningdek, o'quvchilarda mustaqil ishlash qobiliyatlarini rivojlantirish uchun qo'llaniladi. Bir nechta o'quvchilar birgalikda ishlagan paytda, ularning shaxsiy xususiyatlari va xarakterlari orasida o'zaro hamkorlik vujudga keladi.

Yakka tartibda esa asosan mustaqil ish mashg'ulotlarini olib borish tavsiya etiladi.

Aniq o'quv maqsadlar.

Mavzular bo'yicha aniq o'quv maqsadlari mazmuni o'z navbatida umumiy maqsadlardan kelib chiqadi. Aniq o'quv maqsadlar aniq ifoda etilganligi tufayli ta'lim jarayonida muhim o'rin tutadi. Aniq o'quv maqsadlari bir mavzuga oid

nazariy va amaliy mashg'ulot yoki mustaqil ishlar bo'yicha o'l-chanishi mumkin bo'lgan aniq yakuniy bilim, ko'nikma, malaka hamda xulqni ifodalaydi. Aniq o'quv maqsadlari odatda ta'lim muassasalari o'qituvchilari tomonidan ishlab chiqiladi. Mavzu bo'yicha ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi o'quv maqsadlari qo'yiladi.

O'qitish va o'rgatish jarayoni. Talabalarning mustaqil va ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlar dars ishlanmalari hamda texnologik xaritalari asosida o'qitish jarayoni tashkil etiladi. Mashg'ulotlar asosini mustaqil va ijodiy ish topshiriqlarini bajarish tashkil etadi. Har bir mashg'ulot o'quv maqsadiga to'la erishish uchun qo'shimcha mashg'ulotlar ham o'tkazilishi mumkin.

Pedagogik va axborot texnologiyalar asosida o'qitish.

Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim oluvchilarni izlanuvchanlik, ijodiy va fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda ilg'or pedagogik hamda axborot texnologiyalardan samarali foydalanish muhim hisoblanadi.

Uzluksiz ta'lim tizimida axborot texnologiyalari bilan zamonaviy pedagogik texnologiyani birgalikda ta'lim jarayoniga tatbiq etish o'qitish jarayonida juda yaxshi samara beradi. Zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalar hamda o'qitishning interaktiv metodlari yordamida mustaqil ta'lim olishni yo'lga qo'yish mumkin bo'ladi. Ta'lim oluvchilar bilimini har xil turdagi mashg'ulotlar bo'yicha xolisona baholash mezonlari, tanqidiy fikrlash va ijodni rivojlantirish, interaktiv ta'lim bo'yicha metodik ishlanmalarni yaratish zamon talabidir.

Informatsion texnologiyalarni qo'llash sharoitida o'qituvchi faoliyati o'zgaradi. Bu esa o'qituvchining yangi pedagogik muhitda yangi o'qitish vositalarini qo'llab, talabalarga tayyor bilimlarni berish emas, balki ularga yangi bilimlarni mustaqil izlash va topish ko'nikmalarini shakllantirishdan iboratdir.⁷

Ta'lim jarayonida pedagogik va axborot texnologiyalarni qo'llab o'qitish tajribalari shuni ko'rsatadiki, fanlardan ma'ruza, amaliy, seminar mashg'ulotlar

⁷ Lvova Yu.Ya. Tvorcheskaya laboratoriya uchitelya. M., 1980.

hamda mustaqil ishlash vaqtlarida modellashtiruvchi dastur yordamida turli hisoblashlar, mashqlarni bajarish imkoniyati yaratilishi kerak. Bu esa bo'lajak mutaxassisga texnologik jarayonlar bajarilishida real parametrlarni aniqlash imkonini beradi. O'z navbatida o'rganilgan materialni ta'lim oluvchilar mustahkamlaydilar.

Mustaqil va ijodiy ishlar.

Talabalarning mustaqil va ijodiy ishlash qobiliyatlarini shakllantirish hamda rivojlantirishda mustaqil ishlarning ahamiyati juda katta. Mustaqil ishlar talabaning umumiy rivojlanishiga va kasbiy mahoratini o'stirishga xizmat qilishi kerak. Shuningdek, talabalarning mustaqil va ijodiy ishlarini tashkil qilish tarbiyaviy, ta'limiy ahamiyatga ham ega bo'lishi kerak. Tarbiyaviylik ahamiyati shundaki talaba o'z bilimini oshirish va mustahkamlash uchun o'zini-o'zini tarbiyalab boradi. Ta'limiy ahamiyati esa talaba bo'sh vaqtdan samarali foydalangan holda mustaqil bilim olish jarayonining shakllanishiga olib keladi. Talabalarning mustaqil ishlarini samarali tashkil etish va bosh-qarish o'quv jarayonining asosiy tarkibiy qismlaridan biri bo'lib hisoblanadi.

Mustaqil va ijodiy ishlarning turlari, shakllarini tanlashda "od-diydan-murakkabga" hamda "umumiydan-xususiya", "mavhumdan-aniqlikka" tamoyillariga amal qilish lozim. Mustaqil va ijodiy ish topshiriqlarini ishlab chiqishda har bir talabaning shaxsiy imkoniyatlari, tushunuvchanlik, o'quv materialini o'zlashtirish darajasi inobatga olinishi, shaxsga yo'naldirilgan o'qitish texnologiyalarini qo'llash maqsadga muvofiqdir.

Mashg'ulotlarda talabalarning ijodiy ishlashiga ahamiyat berish kerak. O'qituvchi talaba bajaradigan mustaqil ishlarni hajmini aniqlab, bajarish uchun ularga aqliy mehnat qilish yo'llarini o'rgatadi hamda ishni bajarish jarayonida kelib chiqadigan kamchiliklar va xatoliklar bo'yicha ko'rsatmalar beradi. Ta'lim muassasalarida mustaqil ishlarni zamon talablari asosida tashkil etish hamda unga rahbarlik qilish uchun o'qituvchilar ayni vaqtda ham yaxshi pedagog, ham kasbiy mahorat hamda malakaga ega bo'lgan mutaxassislar bo'lishi kerak. Talabalarga berilgan savollar yoki topshiriqlar orqali ularning ijodiy fikrlashlarni rivojlantirish,

noma'lum yoki noaniq ma'lumotlar mohiyatini tushunish uchun mustaqil izlanishlarini vujudga keltiradi. Biz tomondan olib borilgan pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, talabaning ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirish va rivojlantirish, uning mustaqil bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirishda mustaqil ish ijobiy ta'sir ko'rsatar ekan. Lekin, auditoriyadan tashqari mustaqil ishni tashkil qilish birmuncha murakkab jarayon. Chunki bu jarayonda talaba ijodiy yondoshgan tarzda fanlar bo'yicha berilgan topshiriqlarni o'quv-uslubiy adabiyotlaridan foydalangan holda bajarishlari kerak.

Bilim, ko'nikma va malakalarni baholash.

Talabalar tomonidan o'quv materiallari o'zlashtirilganligini, ko'nikma va malakalar hosil bo'lganligini tekshirish hamda baholash ta'lim jarayonining zaruriy tarkibiy qismi hisoblanadi. Bu faqat o'qitish natijalarini baholash emas, balki o'qitish jarayoni davrida talabalar bilim olish va mustaqil ish faoliyatiga rahbarlik qilish hamdir.

Bilim va ko'nikmalarni tekshirish hamda baholashning ta'limiy aha-miyati shundan iboratki, bunda o'quv materialining o'zlashtirilishi to'g'risida talaba va o'qituvchi muayyan ma'lumotga ega bo'ladi. O'qituvchiga o'quv-chilarning qaysi o'quv materialini yaxshi o'zlashtirilganu, qaysi ish etarli darajada o'zlashtirilmaganligi ma'lum bo'ladi. Bu esa talabaning o'rganish faoliyatini tashkil etish va boshqarish uchun asos bo'lib hisoblanadi. Baholash orqali talabalarning o'quv materiallarini bilish, tushunish, xoti-rada saqlab qolish, amalda qo'llay olish, tahlil qilish va o'z-o'zini baholash darajalari aniqlanadi.

Bilimlarni, ko'nikma va malakalarni baholashning tarbiyaviy aha-miyati shundaki, bunda talabalarning o'qishga qiziqishi, o'z yutuqlari yoki muvaffaqiyatsizliklariga nisbatan munosabati shakllanadi, o'quv qiyinchiliklarni engish ishtiyoqi tug'iladi. Natijalarni baholash orqali butun ta'lim jarayoni tekshirilib ko'rilishi kerak. Bu bilan ta'lim jarayonida kutilayotgan o'quv maqsadiga erishilayotganlik darajasi tekshiriladi. Ta'lim berish davomidagi talabalarning bilim, ko'nikma va malakalarni baholash talabaning o'zligini anglashi uchun bir imkoniyatdir.

Yuqorida keltirilgan fikrlardan kelib chiqib, talabalarning mus-taqil va ijodiy ishlash faoliyatlarini ham inobatga olib baholashda qu-yidagilarni e'tiborga olish muhimdir:

- o'quv maqsadlariga erishilganlikni aniqlash;
- ta'lim jarayonidagi yutuq va kamchiliklarni aniqlash;
- o'qituvchi o'z faoliyatidagi kamchiliklarni bartaraf etish;
- joriy va oraliq o'zlashtirish darajasini aniqlash;
- baholash natijalari bo'yicha ota-onalarga ma'lumot berish;
- dastlabki bilim va ko'nikmalar ta'lim natijasini baholash;
- talabalarning qiziqishlarini aniqlash uchun.

Baholashni quyidagi uch bosqichda o'tkazish tavsiya etiladi:

Boshlang'ich baholash ta'lim jarayoni boshida talabalarning dastlabki bilim, ko'nikma va malakalarini aniqlash uchun o'tkaziladi. Bunday baholash natijalari orqali fanni o'qitish jarayonining mazmuni, metodlari va shakllarini tanlash imkoniyati yaratiladi.

Joriy (shakllantiruvchi) baholash muntazam ravishda o'tkazib bori-lishi lozim. U ta'lim jarayonidagi yutuq va kamchiliklarni, samarasini tez-kor aniqlab borish, o'quv jarayonini muvofiqlashtirish hamda ta'lim be-ruvchi va ta'lim oluvchi o'rtasidagi qaytar aloqani ta'minlash imkonini beradi.

Oraliq baholash fan asosiy bo'limlari yoki modullari bo'yicha mashg'ulotlar o'tib bo'lingandan keyin talabalarning bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirganliklari baholanadi. Bu bilan talabaning bo'lim yoki model bo'yicha o'quv materialini qanchalik darajada o'zlashtirganligi haqida ma'-lumotga ega bo'linadi. Lozim bo'lsa o'zlashtirishi past bo'lgan talabalar bilan qo'shimcha mashg'ulotlar olib boriladi.

Ta'lim natijasi.

Yakuniy baholash talabaning fan bo'yicha o'zlashtirish natijalarini belgilangan mezon va standartlarga javob berishini aniqlaydi. Yakuniy baholash fanni o'qitish jarayonining yakunida o'tkaziladi. U joriy va oraliq baholash natijalarini jamlaydi.

Biz tadqiqotimiz doirasida talabalar ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishi va ularni faollashtirishga qaratilgan faol metodlaridan foydalanishdir. Shuni ta'kidlash joizki, talabalar ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish jarayoni erkin tarzda kechishi kerak. Shuning uchun ham ta'lim metodlari va shakllari shunday tanlanishi kerakki, talaba qobiliyati majburiy holda emas, balki o'qituvchi turtkisi va maslahati bilan yordam ko'rsatishi natijasida erkin holda kechishi kerak. Faollashtirilgan o'qitish texnologiyasi sifatida - treninglar qo'llash tavsiya etiladi. Trening afzalligi shundaki, unda talaba ijodiy faolligi va mustaqilligi yuqori bo'ladi. Har bir talabaga o'zini namoyon ilishga, fikrini bayon etishga imkoniyat yaratiladi. Talaba hamkorlikda ishlashga, sheriklarini hurmat qilishga, boshqalar fikrini bo'lmaslikka o'rganadi.

Talabalar ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda ularga ijodiy topshiriqlarni bajartirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ijodiy topshiriqlarni turli darajalarda ishlab chiqish tavsiya etiladi.

2.2. Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini tayyorlashda ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlarni o'tkazish texnologiyasi.

Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisini tayyorlashda ularning ijodiy va fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish, pedagogik mahorat sirlarini puxta egallashlarida ilg'or pedagogik hamda axborot texnologiyalardan samarali foydalanish muhim hisoblanadi.

Zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalar hamda o'qitishning interaktiv metodlari yordamida mustaqil ta'lim olishni yo'lga qo'yish mumkin bo'ladi. Ta'lim oluvchilar bilimini har xil turdagi mashg'ulotlar bo'yicha xolisona baholash mezonlari, tanqidiy fikrlash va ijodni rivojlantirish, interaktiv ta'lim bo'yicha metodik ishlanmalarni yaratish zamon talabidir [80].⁸

Ta'lim sifatini boshqarish asosan informatsion texnologiyalar asosida o'qitish jarayonini tashkil etish va samarali pedagogik faoliyat uchun sharoitlar yaratishga yo'naltirish kerak.

Ta'limda pedagogik va axborot texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etishga qaratilgan bir qator fundamental ishlar olib borilgan. Ammo ushbu ishlarda pedagogik texnologiyalarni qo'llashning nazariy jihatlari yoritilgan bo'lib ularni amalga qo'llash qoidalariga e'tibor kam qaratilgan. Biz tomondan boshlang'ich ta'lim o'qituvchisini ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan yangi texnologiyalar tavsiya etilgan. Ana shunday o'qitish texnologiyalardan biri bu Assotsiogrammalar texnologiyasi hisoblanadi.⁹

Assotsiogrammalar metodi (xotira xaritalari) – o'qitishning kompleks metodik usuli bo'lib, o'quv-psixologik asoslarga tayangan holda bilimlarning o'rganish strukturalariga integratsiyasini osonlashtiradi.

Didaktik maqsadi. Ish holatini ko'ra olish uzoqligiga ko'maklashish, bilimlarni faollashtirish, xotirani chuqurlashtirish va yaxshilashdan iborat.

⁸Rahimov B.Q., Rajabov R. Ta'lim-tarbiya jarayoni boshqaruvining metodologik xususiyatlari // Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limini rivojlantirishning ilmiy-uslubiy muammolari: Respublika ilmiy-amaliy konferentsiya materiallari. –T.: 2006. -B. 4-7.

⁹Ziyomhammadov B., Tojiev M. Pedagogik texnologiya. T., 2009. 103 b.

Metodik maqsadi. Mustaqil ravishda kompleks bilimlar zahirasi ishlatiladi va shaxsiy o'quv vaziyatini qabul qilish va uni to'g'ri baholash qobiliyati rivojlantiriladi.

Variantlari: tushunchalar xaritasi, o'rganish xaritasi, semantik tarmoqlar, ontologiyalar.

Belgilari va asoslari. Assotsiogrammalar metodi bilimlarni grafik tarzda ko'rsatish va strukturalash uchun qo'llaniladi. Bu metod o'quv-psixologik asoslarga, mavjud strukturalarga yangi kontseptsiyalar va tasavvurlarni integratsiyalashni tushunishga taalluqli bo'ladi. Bu metodni qo'llashda mavzudan markazdan chiqqan kabi keyingi g'oyalari va detallar shahobchalari ko'rsatiladi, ulardan o'z navbatida keyingi shoxalar chiqadi.

Tushuncha va metod 70-yillarda angliyalik Toni Buzan tomonidan taklif etilgan. Uning fikrlarining boshlang'ich nuqtasi bo'lib ta'lim oluvchilarning ko'pincha " mantiqiy o'ylaydigan" bosh miya chap yarim shari bilan ishlashi degan mulohaza bo'ldi. Shuning uchun, o'zining assotsiogrammalar metodi yordamida u talabalarning bir xil tarzda ham chap, ham o'ng yarim sharlarini faollashtiruvchi ish va grafik ko'rsatish metodini ishlab chiqdi, chunki bu metod tasavvur-ijodiy fikrlashni va mantiqiy-analitik fikrlash orasida qaytar aloqani o'rnatadi.

Kelib chiqishi. Bu metod bilimlarni ierarxik va ko'rsatmali strukturalash hamda kompleks bog'liqliklarni vizualizatsiyalash haqida gap borilganda metod sifatida doim qo'l keladi.

Shuning uchun u ayniqsa:

umumlashtirishlarni ishlab chiqish;

kompleks sistemalarni ko'rsatish;

matnlar va tushunchalarni sistemalashtirish;

yozuvlar yoki o'quv materialini ko'rib chiqish;

loyihalarni rejalashtirish;

o'quv materialini mustahkamlash va chuqurlashtirish;

g'oyalarni yig'ish va strukturalash uchun foydalidir.

Qo'llanilish sohalari. O'quv mashg'ulotlarida bu metodni qo'llashning turli variantlari beriladi. Individual ish, guruh ishi yoki butun sinf ishtirokidagi mavzuni ishlab chiqishda bu metodni qo'llash mumkin.

Shartlari.

Metodni amalda qo'llash yordamchi vositalar sifatida quyidagilar kerak: oq, chiziqsiz qog'oz varag'i, qalam, o'chirg'ich va rangli qalamlar. Assotsiogrammalar albatta rangli bo'lishi shart emas, ammo rangli bo'lganda axborotni eslab qolish osonroq bo'ladi. Istalgan holatda assotsiogrammani slaydlarda, flipchartda, doskada yoki kompyuter dasturi yordamida amalga oshirish mumkin.

Assotsiogrammani ishlab chiqishda harakat tartibi quyidagicha bo'ladi:

1. Mavzu: varaq o'rtasida o'zingizning asosiy mavzuingizni yozing yoki chizing. Albom formatida ishlang, bu sizga ko'proq joy beradi.

2. Asosiy shoxchalar: markazda joylashgan mavzudan asosiy shoxchalar chiqib, ular mavzuni alohida sohalarga ajratadi. Ularga katta harflar bilan kalit so'zlar yoziladi, bunda shoxchalar kalit so'zlardan uzun bo'lmaydi. Yaxshiroq ko'rinishi uchun har bir asosiy mavzu uchun o'z rangini berish, chiziq qalinligi orqali so'zning ahamiyatini ko'rsatish mumkin.

3. Shoxchalar: asosiy shoxchalardan shu rangdagi shoxchalar chiqadi, ular g'oyaG`fikrlarning qo'shimcha bosqichlarini shakllantiradi.

4. Tuzatishlar: muhim bo'lmay qolgan axborot ramkaga olinishi va shtrixlanishi yoki o'chirg'ich bilan o'chirilishi mumkin.

Borishi. Assotsiogramma o'zining rasmlari, belgilari va turli ranglari bilan ravshanroq hamda samaraliroq chizilishi mumkin. Assotsiogramma hech qachon oxirigacha tuzilmagan, u hali tugallanmagan rasmdir, yangi g'oyalar istalgan vaqtga uni to'ldirishi va rivojlantirishi mumkin. Kalit so'zlarni tanlashda abstraktdan haqiqiyga va umumiydan maxsus tomonga borish kerak. Agar ko'p joy talab qilinsa, talabga boshidan boshlash va mavzuni boshqadan belgilash kerak bo'ladi.

Amalga oshirish qoidalari. O'quv mashg'ulotlarida hisobga olish kerak bo'lgan ba'zi punktlar:

talabalarga mavzuga moslashish uchun vaqt berish;

rasm chizishga ketadigan vaqtni chegaralash;

talabalarga bir-birining rasmini ko'rishga ruxsat berish;

talabalarga o'z assotsiogrammalarini taqdim etishga imkon berish, buning natijasida tushunchalarning keyingi ma'nolari tushuntiriladi va yangi assotsiatsiyalarga yo'l ochiladi;

tushunmovchiliklarda "teshiklar" qo'yib, keyin ularni birgalikda muhokama qilish;

xatning tushunarligiga e'tibor berish.

Kuchli jihatlari:

Kalit so'zlarni qo'llash natijasida e'tiborni faqat asosiy narsalarga berish mumkin, bunda ishlab chiqishga vaqt va varaqda joy tejiladi.

Ko'rinishi tufayli informatsiya tezroq qayta ishlanadi va xotirada uzoqroq saqlanadi.

Assotsiogramma ochiq joylarni topadi: grafik ko'rinish tufayli qaysi fikr g'oyalar yaxshi rivojlangan, qaysilari esa unchalik emasligi yaqqol ko'rinadi.

Assotsiogramma metodi materialni takrorlash uchun juda yaxshi keladi; asosiy bilimlar mavjud, ularni qayta tuzish va eslash uchun kalit so'zlar assotsiatsiyasi etarli bo'ladi.

Ishchi guruhlariga ajratishda kommunikativ jarayonlarni rag'batlantirish.

Kamchiligi.

Hech qanday assotsiogramma boshida mukammal bo'lmaydi. Shu uchun assotsiogrammalarni tuzish boshida qiyin bo'ladi va bu mashq qilishni talab qiladi. Bunda quyidagi qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin:

ishtirokchilar tomonidan qarshiliklarga duch kelinadi (ishlash printsiplari ularning odatiy fikrlashiga to'g'ri kelmaydi);

tanlangan kalit tushunchalarG'belgilar individualdir va boshqalar uchun tushunarsiz bo'lishi mumkin.

Aynan bitta assotsiogrammani qayta-qayta yozish ko'p vaqtni oladi.

Tushunchalar tasavvurlar xaritasi metodi bilan taqqoslash.

Agar assotsiogrammada birinchi navbatda «tuzilma» tushunchasi bo'lsa, tushunchalar tasavvurlar xaritasi uchun «munosabat» tushunchasi yotadi. U ko'proq sabablar va oqibatlar haqidagi savollarga to'g'ri keladi. Tushunchalar, bilimlar strukturalarini grafik ko'rsatish uchun so'zlardan (terminlar, tushunchalar, tugunlar) va strelkalardan (ma'nodor munosabatlar) iborat bo'ladi. Alohida elementlar joylashishi markazda yoki ierarxik tizimlanishi mumkin.

MAVZU. O'QITUVCHI FAOLIYATIDA PEDAGOGIK QOBILIYAT

Ma'ruza mashg'ulotining o'qitish texnologiyasi

Vaqt: 2 soat	talabalar soni: 50 ta
<i>Mashg'ulot shakli va turi</i>	Ma'ruza
<i>O'quv mashg'ulotining rejasi:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Qobiliyat haqida tushuncha. Qobiliyatning psixologik pedagogik tasnifi. 2. Pedagogik qobiliyatning asosiy turlari. 3. Qobiliyatlarning o'qituvchi faoliyatidagi roli.
<p>O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarda pedagogik qobiliyatlar, uning asosiy turlari (Empatiya va pertseptiv qobiliyatlar; didaktik, tashkilotchilik, konstruktiv, kommunikativ, bilish va anglash qobiliyatlari; o'z-o'zini idora qila olish, ta'sir ko'rsata olish), ularni puxta egallash va takomillashtirish yo'llari haqida nazariy bilimlarini shakllantirish.</p>	
<p>Pedagogik vazifalar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - o'tilgan mavzuni mustahkamlash uchun testlarni taqdim 	<p>O'quv faoliyati natijalari: Talaba:</p> <ul style="list-style-type: none"> - o'tilgan mavzuni esga oladilar; -test savollari orasidan to'g'risini topib

<p>etish;</p> <p>-“Aqliy hujum” usuli yordamida og’zaki so’rov o’tkazish;</p> <p>- mavzuni e’lon qilish, rejalar, asosiy adabiyotlar bilan qisqa tanishtirish;</p> <p>- qobiliyatlar to’g’risida ma'lumot berish, “qobiliyat”, “pedagogik qobiliyat” atamalarining mohiyatini ochib berish;</p> <p>- pedagogik qobiliyatning asosiy turlari bilan tanishtirish;</p> <p>- qobiliyatning o’qituvchi faoliyatidagi o’rni bilan tanishtirish;</p> <p>- o’tilgan mavzuni mustahkamlash uchun klaster usulini o’tkazish.</p>	<p>belgilashga harakat qiladilar;</p> <p>-“Aqliy hujum” usuli yordamida og’zaki javob beradilar;</p> <p>- mavzu va rejalar, asosiy adabiyotlar bilan slayd vositasida tanishadilar, yozib oladilar;</p> <p>- ”Qobiliyat” va “pedagogik qobiliyat” atamalarining mohiyatini tushuntirishga harakat qilidilar, o’qituvchi yordamida ularning ta’rifini keltiradilar;</p> <p>- pedagogik qobiliyat va uning turlari bilan slayd yordamida tanishadilar;</p> <p>- qobiliyatning o’qituvchi faoliyatidagi o’rni to’g’risida ma'lumotga ega bo’ladilar;</p> <p>- klaster usuli yordamida o’tilgan mavzuga oid asosiy tushunchalarni ajratib ko’rsatadilar.</p>
<p><i>Ta'lim usullari:</i></p>	<p>Ma'ruza, savol-javob, klaster, aqliy hujum, Assotsiogramma metodi.</p>
<p><i>Ta'limning tashkiliy shakli</i></p>	<p>Jamoaviy, guruhiiy.</p>
<p><i>Ta'lim vositalari:</i></p>	<p>Ma'ruza matni, kompyuter, videoproektor, grafikli tashkil etuvchilar.</p>
<p><i>Ta'lim berish sharoiti:</i></p>	<p>Maxsus texnik vositalar bilan jihozlangan xona.</p>

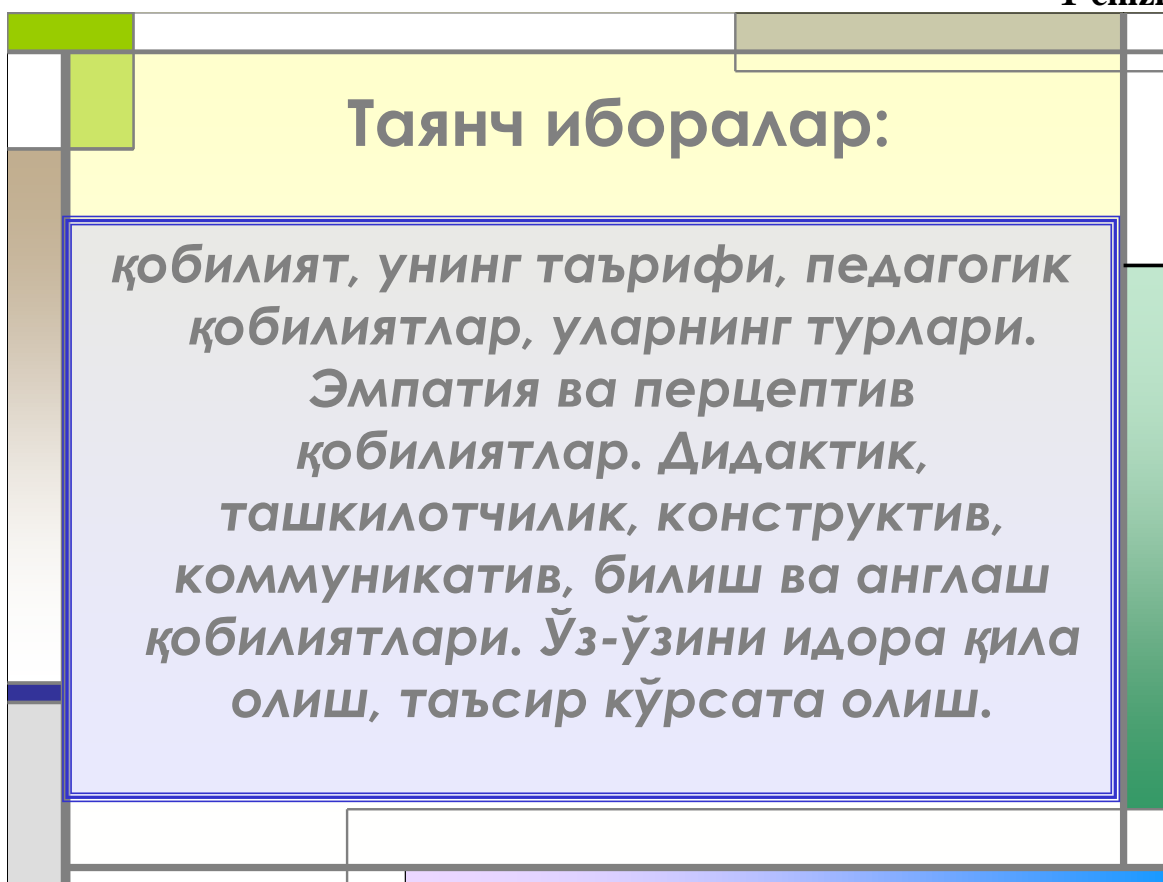
<i>Monitoring va baholash:</i>	Test, og'zaki so'rov, tezkor so'rov.
--------------------------------	--------------------------------------

Ma'ruza mashg'ulotining texnologik xaritasi

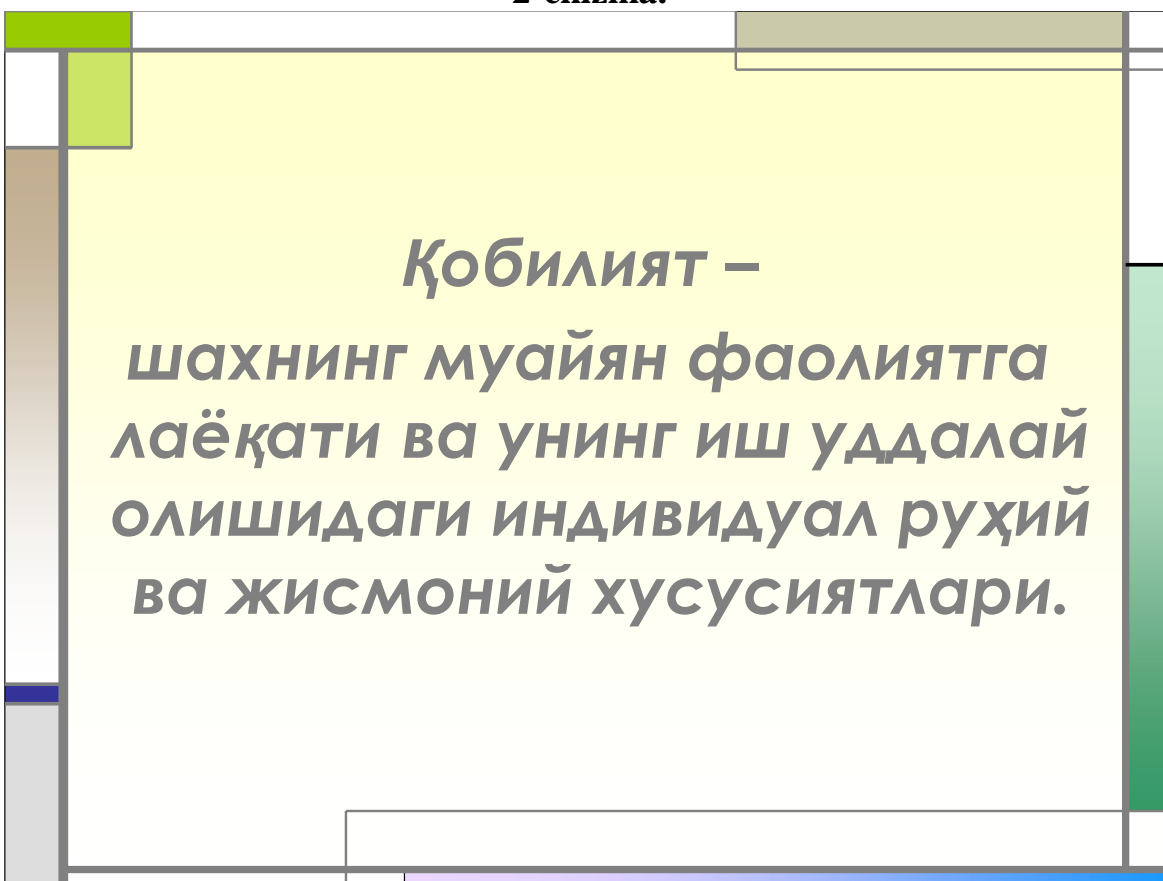
Ish bosqichlari va vaqti	F a o l i y a t m a z m u n i	
	Ta'lim beruvchi	Ta'lim oluvchilar
1-bosqich O'quv mashg'ulotiga kirish (20 daq.)	<p>1.1.O'tilgan mavzu bo'yicha talabalarning o'zlashtirishini aniqlash maqsadida 10 savoldan iborat test topshirig'ini taqdim etadi (11-ilova).</p> <p>1.2. Aqliy hujum usuli yordamida o'tilgan mavzuga oid asosiy tushunchalarni aniqlaydi. (8-ilova).</p> <p>1.3.Yangi mavzu nomi va rejalari, adabiyotlar ro'yxati, tayanch iboralarini aytib o'tadi (1-ilova).</p>	<p>1.1.Topshiriqni qabul qiladilar, bajaradilar.</p> <p>1.2.Aqliy hujum usuli orqali o'tilgan mavzu bo'yicha olgan ma'lumotlarini bayon qiladilar.</p> <p>1.3. Yangi mavzu va rejalarni, adabiyotlar ro'yxatini yozib oladilar.</p>
2-bosqich. Asosiy qism. (50 daq.)	<p>2.1.Qobiliyat haqida ma'lumot beradi, qobiliyat, pedagogik qobiliyat atamalarining mohiyatini ochib beradi .</p> <p>2.2.Pedagogik qobiliyatlar va uning tarkibiy qismlarini tushuntiradi.</p>	<p>2.1.Tinglaydilar yangi ma'lumotlarni qayd etib boradilar.</p> <p>2.2.Tinglaydilar, asosiy xulosalarni yozib qo'yadilar.</p>

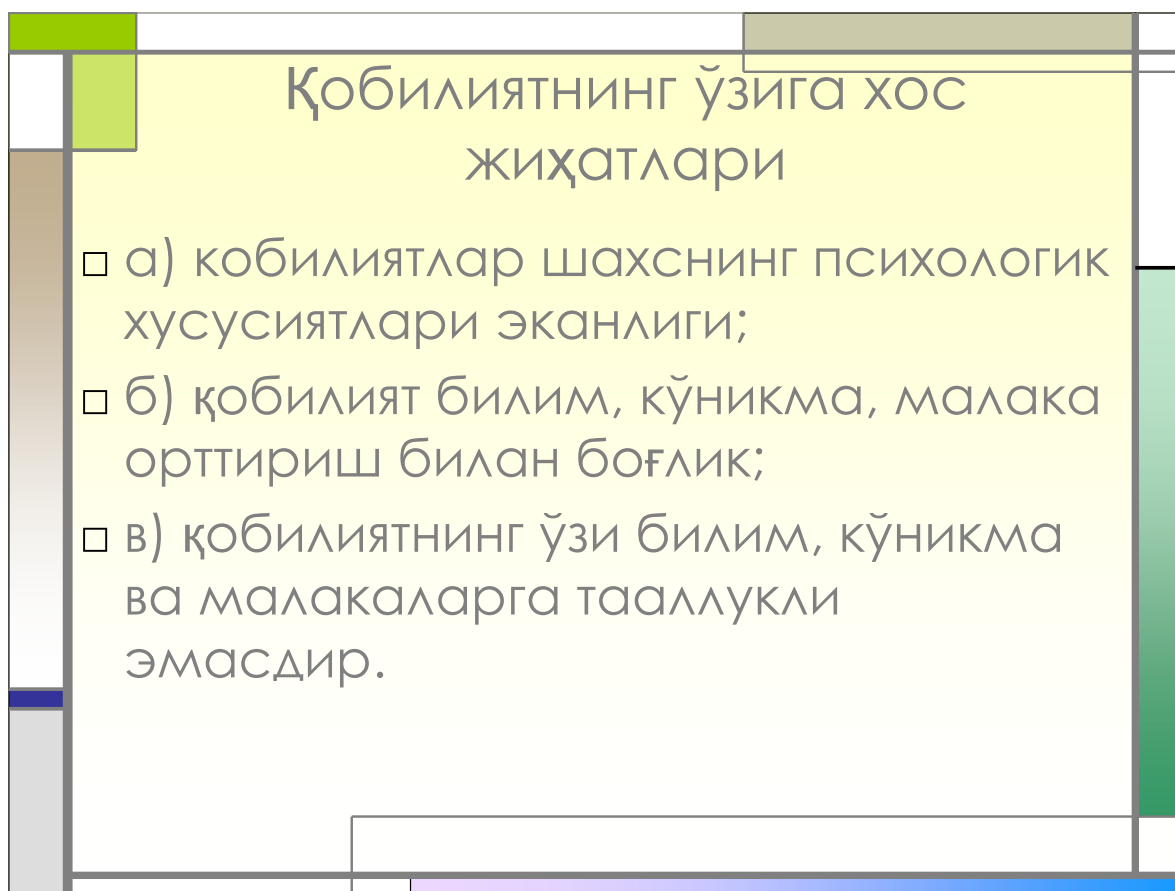
	<p>2.3.Pedagogik qobiliyat va uning o'ziga xos xususiyatlarini, tarkibiy qismlarini tushuntiradi.</p> <p>2.4.Pedagogik qobiliyatlar, unga qo'yiladigan pedagogik talablar to'g'risida ma'lumot beradi.</p> <p>2.5.Pedagogik qobiliyatni egallash va takomillashtirish omillari haqida ma'lumot beradi (2-7 ilovalar).</p> <p>2.6.Kichik guruhlariga mustaqil bajarishlari uchun topshiriq beradi. Bu toshiriqni bajarish uchun "Assotsiogrammalar" metodidan foydalaniladi (9-ilova).</p> <p>2.7. Jamoaga yangi mavzu yuzasidan muammoli topshiriqni beradi (10-ilova).</p>	<p>2.3.Tinglaydilar, yangi ma'lumotlarni yozib oladilar.</p> <p>2.4.Tinglaydilar, kerakli ma'lumotlarni qayd etib boradilar.</p> <p>2.5.Tinglaydilar, fikr bildiradilar, yozib oladilar.</p> <p>2.6.Mustaqil ish topshirig'ini yozib olib guruhlar ishlaydilar. Bu metodni shartlari bilan bilan tanishib chiqadilar va kerakli ma'lumotlarni yozib oladilar.</p> <p>2.7. Yangi mavzu yuzasidan muammoli topshiriqni yozib oladilar va bajaradilar.</p>
<p>3-bosqich Yakuniy qism (10 daq.)</p>	<p>3.1.O'tilgan ma'ruza bo'yicha etkazilgan ma'lumotlarni mustahkamlash uchun Klaster usulidan foydalanib asosiy tushuncha va atamalarni jadvalga kiritib izohlab berishini aytadi (12-</p>	<p>3.1.Olgan ma'lumot-lariga asoslanib asosiy tushunchalarni aytadilar.</p>

	<p>ilova).</p> <p>3.2.Yozgan ma'lumotlarini to'plab izohlaydi va baholaydi.</p> <p>3.3.Mustaqil ish uchun topshiriq: "O'qituvchi faoliyatida kommunikativ qobiliyat, muloqot madaniyatining namoyon bo'lishi" mavzuida ijodiy ish yozib kelish.</p> <p>3.4.Talabalarning savollariga javob beradi.</p>	<p>3.2.Tinglaydilar, natijalarni yozib oladilar.</p> <p>3.3.Vazifani yozib oladilar.</p> <p>3.4.Mavzu bo'yicha tushunmaganlarini so'raydilar.</p>
--	--	---

2-chizma.

3-chizma.

**Қобилиятнинг ўзига хос
жиҳатлари**

- а) қобилиятлар шахснинг психологик хусусиятлари эканлиги;
- б) қобилият билим, кўникма, малака орттириш билан боғлиқ;
- в) қобилиятнинг ўзи билим, кўникма ва малакаларга тааллуқли эмасдир.

4-chizma.

Етакчи педагогик қобилиятлар

1. Комуникативлик. Бу қобилият одамлар билан мулоқотга кириша олиш, уларга нисбатан хайрихохлик билан белгиланади.
2. Перцептив қобилиятлар. Бу касбий зийраклик, эмпатия, педагогик интуиция билан белгиланади.
3. Шахсий мувозанат, яъни иродавий таъсир кўрсата олиш, мантиқий тўхтамга кела олиш қобилияти.
4. Ҳиссий мувозанат, яъни ўзини бошқара олиш қобилияти.
5. Оптимистик башорат қила олиш қобилияти.
6. Ижодкорлик қобилияти.

5-chizma.

6-chizma.

7-chizma.

Педагогик маҳорат – бу ўқитувчи – тарбиячининг касбий ва шахсий фаолияти натижасининг умумлашмаси сифатида, муайян билим, кўникма, малакалар йиғиндисидан иборат бўлади ва ўзининг шаклланиши жараёнида бир неча йўлини босиб ўтади:

-биринчи йўл – ўқув – педагогик фаолият йўли бўлиб, у ўз ўқув предметини, педагогик маҳорат, психология, методика фанларини илмий техникавий тараққиёт ва давр талаблари даражасида билишни назарда тутди.

-иккинчи йўл – шахсий фаолият йўли бўлиб, у ўзига, ўз ишига, ҳамкасбларига, ўқувчиларга, уларнинг ота-оналарига бўлган муносабатини билдириб, ўз мавқеини тушуниши, ўз –ўзига баҳо бериш, ўз-ўзини англаш, мустақил равишда билимини оширишга интилиш, ўзини –ўзи камолотга етказиш, бунёдкорликка, ижодкорликка, тадбиркорликка лаёқатини янгиликка мунтазам интилишини англатади.

-учинчи йўл – ижтимоий – педагогик фаолият йўли бўлиб, у ўқитувчи-тарбиячининг ўқувчиларни, жамоани “кўра билишини”, ўқувчи ёшларнинг қизиқиши ва талабларини, улар дуч келадиган қийинчиликларни олдиндан англай олишини; ҳар бир ўқувчи-тарбияланувчининг индивидуал – психологик хусусиятларини илфай олишини; дарсда ва дарсдан ташқари тарбиявий тадбирларни ташкил қилиш бўйича билим, кўникма, малакаларнинг шаклланишини; турли ижтимоий – фойдали ишларга ўқувчиларни жалб эта олишини; фанга, ҳаётга, саъятга, ижтимоий-фойдали меҳнатга ҳавас уйғота олиш каби қо-билияти қирраларининг мавжудлигини англатади;

-тўртинчи йўл – ахборот – коммуникатив фаолият йўли бўлиб, у ўқитувчи – тарбиячининг маълумот-ахборотга эга эканлигини; воқелик, педагогик оламдаги воқеа-ҳодисалар тўғрисидаги маълумотлар билан қуролланганлигини; ахборот ва коммуникатив технологиялардан маълумотлар ола билишини, уни ўз тафаккур элагидан ўтказиб, ҳамкасблари, ўртоқлари, ўқувчиларига етказа олиш қобилиятига эга эканлигини кўрсатади.

8-chizma.

Muhokama uchun savollar

Qobiliyat tushunchasini izohlang. Qobiliyatning psixologik pedagogik tasnifini keltiring.

Pedagogik qobiliyatning asosiy turlarini ayting.

O'qituvchi faoliyatida qobiliyatlarning roli qanday?

Pedagogik faoliyatning samarali bo'lishi uchun o'qituvchida qobiliyatning qanday turlari mavjud bo'lmog'i va tarbiyalab etishtirmog'i lozim?

Qobiliyatning o'ziga xos xususiyatlarini ayting?

Kommunikativlik va pertseptiv qobiliyat deganda nimani tushunasiz?

9-chizma.

Guruhlarga mustaqil bajarishlari uchun topshiriq beriladi. Bu toshiriqni bajarish uchun "Assotsiogrammalar" metodidan foydalaniladi. Bu metodda mustaqil ravishda kompleks bilimlar zahirasi ishlatiladi va shaxsiy o'quv vaziyatini qabul qilish hamda uni to'g'ri baholash qobiliyati rivojlantiriladi.

Bu metod o'quv-psixologik asoslarga, mavjud strukturalarga yangi kontseptsiyalar va tasavvurlarni integratsiyalashni tushunishga taalluqli bo'ladi. Bu metodni qo'llashda mavzudan markazdan chiqqan kabi keyingi g'oyalar va detallar shahobchalari ko'rsatiladi, ulardan o'z navbatida keyingi shoxalar chiqadi. Tushuncha va metod 70-yillarda angliyalik Toni Buzan tomonidan taklif etilgan. Uning fikrlarining boshlang'ich nuqtasi bo'lib talabalarning ko'pincha "mantiqiy o'ylaydigan" bosh miya chap yarim shari bilan ishlashi degan mulohaza bo'ldi. Shuning uchun, o'zining assotsiogrammalar metodi yordamida u talabalarning bir xil tarzda ham chap, ham o'ng yarim sharlarini faollashtiruvchi ish va grafik ko'rsatish metodini ishlab chiqdi, chunki bu metod tasavvur-ijodiy fikrlashni va mantiqiy-analitik fikrlash orasida qaytar aloqani o'rnatadi.

1-kichik guruh

Pedagogik qobiliyatning asosiy turlarini ayting.

2-kichik guruh

Pedagogik faoliyatning samarali bo'lishi uchun o'qituvchida qobiliyatning qanday turlari mavjud bo'lishi kerak?

3-kichik guruh

Namunali nutq sifatlarini sanab o'ting.

O'quv mashg'ulotida hisobga olish kerak bo'lgan ba'zi punktlar:

talabalarga mavzuga moslashish uchun vaqt berish;

rasm chizishga ketadigan vaqtni chegaralash;

talabalarga bir-birining rasmini ko'rishga ruxsat berish;

talabalarga o'z assotsiogrammalarini taqdim etishga imkon berish, buning natijasida tushunchalarning keyingi ma'nolari tushuntiriladi va yangi assotsiatsiyalarga yo'l ochiladi;

tushunmovchiliklarda "aylana" qo'yib, keyin ularni birgalikda muhokama qilish;

xatning tushunarligiga e'tibor berish.

Bu metodni amalda qo'llash yordamchi vositalar sifatida quyidagilar kerak: oq, chiziqsiz qog'oz varag'i, qalam, o'chirg'ich va rangli qalamlar. Assotsiogrammalar albatta rangli bo'lishi shart emas, ammo rangli bo'lganda axborotni eslab qolish osonroq bo'ladi. Istalgan holatda assotsiogrammani slaydlarda, flipchartda, doskada yoki kompyuter dasturi yordamida amalga oshirish mumkin.

Assotsiogrammani ishlab chiqishda harakat tartibi quyidagicha bo'ladi:

1. Mavzu: varaq o'rtasida o'zlarining asosiy mavzularini yozadilar yoki chizadilar. Albom formatida ishlaydilar, bu ularga ko'proq joy beradi.

2. Asosiy shoxchalar: markazda joylashgan mavzudan asosiy shoxchalar chiqib, ular mavzuni alohida sohalarga ajratadi. Ularga katta harflar bilan kalit so'zlar yoziladi, bunda shoxchalar kalit so'zlardan uzun bo'lmaydi. Yaxshiroq ko'rinishi uchun har bir asosiy mavzu uchun o'z rangini berish, chiziq qalinligi orqali so'zning ahamiyatini ko'rsatish mumkin.

3. Shoxchalar: asosiy shoxchalardan shu rangdagi shoxchalar chiqadi, ular g'oyaG`fikrlarning qo'shimcha bosqichlarini shakllantiradi.

4. Tuzatishlar: muhim bo'lmay qolgan axborot ramkaga olinishi va shtrixlanishi yoki o'chirg'ich bilan o'chirilishi mumkin.

10-chizma.

Muammoli topshiriq

Doskada bir so'z yashiringan. Hozir doskada yashiringan so'zga xos bo'lgan belgi va xususiyatlarni sanab o'tamiz. Siz esa bu qanday so'z ekanligini topasiz.

Yashiringan so'zga xos belgilar:

usiz jamiyatning taraqqiyotini tasavvur qilib bo'lmaydi;

har bir inson taqdiri ko'p jihatdan unga bog'liq;

hayotida hech bo'lmaganda bir marta bo'lsa ham u bilan uchrashmagan, uning qo'liga tushmagan kishi yo'q;

U tom ma'noda insonlarning o'zligini anglashi, qalb va ma'naviy ko'zlarining ochilishi uchun xizmat qiladi;

Biz uni ulug' inson deb ataymiz;

U haqida juda ko'p ta'rifu tavsiflar, she'r va qasidalar bitilgan;

Unga hurmat va ehtirom bilan qaraladi;

Bizning yurtimizda unga hurmat va ehtirom ramzi sifatida alohida bir kun belgilangan;

U jamiyatda o'ta murakkab va mas'uliyatli vazifani bajaradi;

Uning faoliyati insonning kelajagi bilan bog'liq.

Yashiringan so'z: O' Q I T U V Ch I

Umumiy xulosa va tavsiyalar.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, Kadrlar tayyorlash milliy dasturidan kelib chiqqan holda va jahon andozalariga moslashuv ehtiyojidan kelib chiqqan holda o'qituvchi kadrlarning asosiy qismi yangi texnika va texnologiyani chuqur bilishi, tahlil qila olishi va yangilik yaratilish darajasiga ega bo'lishi juda muhim. Buning uchun darsni tushuntirish jarayonida barchaga mo'ljallangan ammo uncha murakkab bo'lmagan usullarni qo'llash, ko'rgazmali qurollardan foydalanish, yangi ishlab chiqarilayotgan texnik vositalarni tadbiq qilish, ko'proq ta'lim oluvchilarni ijodiy ishlashga undash, ilg'or tajribalardan saboq berishning turli yo'llaridan keng foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Ijodiy ishlash jarayonida ta'lim oluvchida mustaqil fikrlash qobiliyati shakllanadi. Ijodiy fikrlash qobiliyatining shakllanishi natijasida, talabada tabiat hamda jamiyat qonunlarini, shuningdek, boshqa dunyoviy bilimlarni tizimlashtirish, ularni chuqur o'rganish, tegishli qarorlar qabul qilish ko'nikmalari shakllanadi.

Talabalar ijodiy ishini samarali va sifatli tashkil etish uchun pedagogning tashkiliy hamda uslubiy jihatdan tayyorgarligini, ta'lim oluvchilarning mustaqil ta'lim olishlariga ehtiyojini, ularning mustaqil ish topshiriqlarini muvaffaqiyatli bajarishlariga individual yondashuv talab etiladi. O'qitish jarayonini loyihalashtirishda talabalarning fanlardan ijodiy ta'lim olish jarayonini tashkil etishni ta'minlovchi o'quv-uslubiy ta'minotni ishlab chiqish talab etiladiki, uning bazasida o'quv jarayoniga zamonaviy axborot texnologiyalarini qo'llash imkoniyati bo'lsin. Ijodiy ishlash jarayonida ta'lim oluvchida ijodiy va mustaqil fikrlash qobiliyatining rivojlanishi natijasida, unda jarayonlar hamda hodisalar, ob'ektlar haqida bilimlarni tizimlashtirish, ularni chuqur o'rganish va tegishli qarorlar qabul qilish, nazariy bilimlarni amalda qo'llash ko'nikmalari shakllanadi.

Talabalar ijodiy ishlarini tashkil etishda qo'yiladigan didaktik talablar hamda asosiy e'tiborni qaratish kerak bo'lgan jihatlar yoritib berildi, ijodiy ishlar shakllari, turlari keltirildi.

Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishda faol ta'lim usullarini qo'llash imkoniyatlari o'rganilib, mohiyati yoritib berildi.

Ta'lim jarayonida ijodiy faollikni ta'minlashdan oldin talabalarning bilim darajasi, uni o'zlashtirganligi hamda egallangan bilimlarni amaliyotda qo'llay olish, ko'nikma va malakalarni tahlil qilish zaruriyati tug'iladi. Chunki egallangan bilimlarni har tomonlama tahlil qilmay turib, ta'lim oluvchilarning faol faoliyat ko'rsatish darajasi haqida fikr yuritib bo'lmaydi.

Malakaviy ishimiz natijalari quyidagi tavsiyalarni ishlab chiqish imkoniyatlarini berdi:

1. Oliy ta'lim muassasalarida ijodiy ishlar fanni o'zlashtirishning asosiy ajralmas qismi sifatida qaralishi hamda talabalarning shaxsiy, kasbiy faoliyatlari bo'yicha bilim, ko'nikma, malakalarini rivojlantirishga yo'naltirilishi kerak.
2. Oliy ta'lim muassasalari talabalarining ijodiy va mustaqil qobiliyatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan o'quv adabiyotlarini, elektron ta'lim resurslarini yaratish hamda amalda joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Karimov I.A. Barkamol avlod orzusi. – T.: “O‘zbekiston milliy entsiklopediyasi”, 2000. – 245 b.
2. Karimov I.A. O‘zbekiston XXI asrga intilmoqda.- T.: O‘zbekiston, 2000. – 261 b.
3. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat-engilmas kuch.–T.: Ma'naviyat,2008.-173 b.
4. Abdullaeva Q. Kasbiy fanlar orqali o‘quvchilarda ijodkorlik ko‘nikmalarini shakllantirish // J.Pedagogik ta'lim.2004.-№6.-B.53-55.
5. Abidov O., Qurolov Q., Nishonboeva I. O‘quv adabiyotlarining o‘quvchilar faoliyatidagi o‘rni // J. Pedagogik ta'lim. 2006. - №2.-B.88-90.
6. Abdurahmonova Sh.A. Uzluksiz ta'lim ilmiy-uslubiy jurnal. №1. Toshkent-2008 y. 9-10 b.
7. Avliyaqulov N.X., Musaeva N. Pedagogik texnologiyalar. Toshkent-2008. 162 b.
8. Adizov B.R. Boshlang'ich ta'limni ijodiy tashkil etishning nazariy asoslari. Ped.fan.dok. diss. T., 2003. 280 b.
9. Azizxadjajeva N.N. Pedagogicheskie texnologii i pedagogicheskoe masterstvo.- T.: «Moliya», 2002.
10. Bato`shev A.S. Prakticheskaya pedagogika dlya nachinayuhego prepodovatelya. M:, 2003.
11. Bepalko V.P. Pedagogika i progressivno`e texnologii obucheniya. – M.: 1995.
12. Godfrua J. Psixologiya. Izd v t., tom 1 – M.Mir. 1992. str. 436.
13. Davidov V.V. Teorie razvivayuhego obucheniya. M:, 1996.
14. Jalolova D.F. Maxsus fanlarni o‘qitishda o‘quvchilarning mustaqil va ijodiy ishlash faoliyatlarini rivojlantirish. Ped.fan.nom. diss. -T.: 2009, 170 b.
15. Ziyomhammadov B., Tojiev M. Pedagogik texnologiya. T:, 2009. 103 b.
16. Ibragimov R. Boshlang'ich maktab o‘quvchilarida bilish, faoliyatini shakllantirishning didaktik asoslari. Diss. T., 2001.
17. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Tarbiyada innovatsion texnologiyalar. T:, 2010. 141 b.

18. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. T., 2008. 180 b.
19. Yo'ldoshev Q. Yangilanayotgan milliy pedagogikamizning etakchi xususiyatlari. Tafakkur, 1996, №4. 49-50 b.
20. Nishonova Z.T. Mustaqil ijodiy fikrlashni rivojlantirishni psixologik asoslari. Psix.f.d.i.d. olish uchun yozish dissertatsiya. –T., 2005.- 59 b.
21. Maxmutov M., Ibragimov G.I., Ushakov M.A. Pedagogicheskie texnologii, razvitie mo`shleniya uchahixsya. – Kazan, 1993. – 88 s.
22. Muslimov N.A. Kasb ta'limi o'qituvchisini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari: Ped.fan.dokt. ... diss. –T., 2007.-349 b.
23. Nishonova Z.T. Mustaqil ijodiy fikrlashni rivojlantirishni psixologik asoslari. Psix.f.d.i.d. olish uchun yozish dissertatsiya. –T., 2005.- 59 b.
24. Norpo'latova X. "O'quvchilarning mustaqil ijodiy faoliyatini rivojlantirish metodikasi" T.: "Kasb hunar" jurnali, 2010 yil №3.
25. Norpo'latova X. "Ta'limni faollashtiruvchi metodlar", Metodik qo'llanma TermDU ilmiy kengashida ko'rib chiqilib nashrga tavsiya qilingan, 2010 yil
26. Norpo'latova X. "Aktivnie metodi obucheniya, napravlennie na razvitie samostoyatel'nogo tvorcheskogo mishleniya studentov", Moskva.: "Molodoy uchyoniy" jurnal, 2012 yil №1
27. Ochilova N.M. Talabalarda pedagog odobi fazilatlarini shakllantirish: Ped.fan.nom.diss. – Qarshi: PFNTI. 2006. 154 b.
28. Rashidov X., Xabibov X., Eldasheva G., Zakirov A. Kasbiy pedagogika. O'quv-uslubiy qo'llanma. T., 2007. 199 b.
29. Sodiqov U. Matematika darslarida ijodiy fikrlashni shakllantirish usullari //J. Pedagogik ta'lim. -2006.- №1. –B.27-28.
30. Farberman B.L. Progressivno`e pedagogicheskie texnologii. – Tashkent, 1999. – 84 s.
31. Farberman B.L. Peredovoe pedagogicheskie texnologii. – Tashkent, Fan., 2000.

32. Shakirova Ch.T. Talabalarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish va dasturiy nazorat asosida o'qitish samaradorligini oshirish. Ped.fan.nom.diss. -Andijon, 2009, 167 b.

33. Shlimva A.A. Model upravleniya vospitatelnimi sistemami v profshkole Respublika Mariy El. // Professionalnoe obrazovanie №6. -2004. 12 s.

34. <http://www.udel.edu/pbl/>.

35. <http://www.materials.ac.uk/guides/casestudies.aep>.

36. <http://pedagogy.ru>.

37. www.Ziyonet.uz.

MUNDARIJA

Kirish.....	3-8-bet
I.BOB. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ijodiy ishlash qobiliyatini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari.....	9-18-bet
I.1.Zamonaviy pedagogikada ijod va ijodiy qobiliyat masalalari.	9-18-bet
I.2. Ta'lim jarayonida ijodiy qobiliyatlarning rivojlanishi.....	19-26-bet
II.BOB. Pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali talabalarning ijodiy va intellektual qobiliyatini rivojlantirish.....	27-39-bet
2.1. Talabalarning ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlarni tashkil etish hamda o'tkazish usul va shakllari.....	27-39-bet
2.2. Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini tayyorlashda ijodiy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlarni o'tkazish texnologiyasi.....	40-57-bet
Umumiy xulosa va tavsiyalar.....	58-59-bet
Foydalanilgan adabiyotlar.....	60-62-bet
Ilovalar	